

บ้านเมืองมอญนครเชียงใหม่

องค์ บรรจุน

เชียงใหม่มีอาณาเขตติดต่อกับเมืองมอญ (พม่าปัจจุบัน) รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาซึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของพม่านานหลายร้อยปี เชียงใหม่จึงได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมส่วนหนึ่งจากพม่า ซึ่งวัฒนธรรมพม่าส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมมอญ แม้แต่ตัวอักษรพม่าในปัจจุบัน รวมทั้งอักษรธรรมล้านนาก็มีพัฒนามาจากอักษรมอญผ่านทางพม่า^๑ เมื่อเมืองมอญเสียแก่พม่า ชาวมอญส่วนหนึ่งอพยพไปยังส่วนอื่นๆ ของไทย^๒ บางส่วนได้อพยพและอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ วัฒนธรรมมอญจึงผสมผสานอยู่ในเมืองเชียงใหม่มาเนิ่นนานและหยั่งรากลึก

ชาวล้านนาเรียกกลุ่มชาติพันธุ์มอญว่า “เม็ง” โดยที่คำว่า มอญ รามัญ และ เม็ง เป็นคำที่มาจากรากเดียวกัน^๓ ปัจจุบันยังคงปรากฏชื่อบ้านนามเมืองที่เกี่ยวข้องกับชื่อ “มอญ” ในจังหวัดเชียงใหม่หลายแห่ง มีทั้งที่ไม่อาจสืบหาต้นตอ และบางแห่งยังมีเรื่องเล่าและประจักษ์พยานให้เห็นได้ค้นหา เช่น

- บ้านเม็ง ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- บ้านห้วยเม็ง ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงใหม่
- บ้านร้องเม็ง ต.หนองແຫ່ງ อ.สันทราย จ. เชียงใหม่
- บ้านสันนาเม็ง ต.สันนาเม็ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
- บ้านอุเม็ง ต.ยุหว่า อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
- คลองเม็ง ต.หนองตอง อ.หางดง จ.เชียงใหม่
- บ้านเม็ง ต.แม่ก้ำ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

นอกจากนั้น ยังมีชุมชนโบราณสมัยทวารวดีหลายแห่ง
ที่ในอดีตเคยเป็นชุมชนดั้งเดิมของเมือง แต่ปัจจุบันไม่เหลือร่องรอย

แล้วเช่นกัน เช่น เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เวียงมโน ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านละโว้ ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่^๔ และอีกแห่งหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญและยังหลงเหลือประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าของผู้สืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ได้แก่ เวียงกุมกาม บ้านเจดีย์เหลี่ยม ที่มีทั้งเรื่องเล่า บันทึกทางประวัติศาสตร์ และตัวตนคนเชื้อสายเม็ง

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวเม็ง มักกระจายตัวอยู่ตามที่ราบลุ่มริมแม่น้ำปิง โดยยังพบคำเก่าแก่ในภาษาเม็งที่เรียกแม่น้ำปิงว่า “แม่ระมิง” หรือแม่น้ำเม็ง หมายถึงแม่น้ำที่ชาวเม็งอาศัยอยู่^๕ ปัจจุบันยังคงพบชุมชนเม็งเก่าแก่ รักษาเอกลักษณ์ความเป็นเม็ง และยังคงตั้งชุมชนสืบเนื่องจากอดีตจวบจนปัจจุบันริมแม่น้ำปิงในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

บ้านเมืองสันป่าตอง

ชุมชนเม็ง (มอญ) บ้านกอโชค และบ้านหนองครอบ
ตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งบ้านเรือนอยู่
ริมแม่น้ำปิงทางฝั่งตะวันตก ส่วนฝั่งตะวันออกตรงข้ามกับบ้าน
เม็งเชียงใหม่คือ ชุมชนเม็งบ้านหนองคู่และบ่อควา ตำบลบ้าน
เรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีแม่น้ำปิงไหลผ่านกลาง
ท่วายึดโยงกันด้วยวัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

วัดเมืองฝางลำพูน ได้แก่ วัดเกาะกลาง และวัดหนองคู่ ส่วน
วัดเมืองฝางเชียงใหม่ ได้แก่ วัดกอกโชค วัดป่าเจดีย์เหลี่ยม และวัด
หนองครอบ ซึ่งยังมีความเป็นเมืองมากกว่าชุมชนเมืองแห่งอื่นใน
เชียงใหม่ ชาวเมืองที่บ้านหนองคู่ บ้านป่อควา บ้านกอกโชค และบ้าน
หนองครอบ จึงมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ลูกหลานบุญมี ศรีสถิตย์
ธรรม ปราชญ์มอญบ้านหนองคู่ ท่องกลอนภาษาเมือง (มอญ) ที่
แสดงถึงความสัมพันธ์ของชาวเมืองทั้งสองฝั่งน้ำว่า

“อุฏฐารัสสว อากุฏฐิกู อังคังญ ปรังคังอิริ อานาว่า มัว
กวานตา บากวานภู่ ป็อยนองดู๋ โปนเกาะป็น แปลว่า ๑.บ้านกอ
โชค (กวานตา แปลว่า บ้านต้นตาล แต่ภายหลังคนเมืองออก
เสียงเพี้ยนเป็น บ้านต้นตัน คนเมืองบางส่วนจึงแปลชื่อหมู่บ้าน
นี้ว่า พุทรา (บะตัน) ตามความหมายในคำเมือง - ผู้เขียน) ๒.บ้าน
ป้อควา ๓.บ้านหนองดู๋ ๔.บ้านหนองครอบ...”^๖

ลูกหลานบุญมีก็กล่าวว่า ชาวเม้งที่บ้านหนองดู่ บ้านบ่อควา บ้านกอกโซด และบ้านหนองครอบ เป็นชุมชนมอญที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำโขงมาหลายชั่วอายุคน ทั้งยังมีชาวเม้ง (มอญ) จากชุมชนอื่นๆ เข้ามาเพิ่มเติมภายหลัง โดยอาจเป็นเครือญาติหรือมีความ

วัดก้อไชย

คุ้นเคยกัน ต่อมาจึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นชุมชนชาวม้งไป โดยปริยาย สอดคล้องกับบันทึกการเสด็จล่องลำน้ำปิงของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่ได้ทรง แวะบ้านมอญหนองดู่ ความว่า

“ได้ออกเรือแวะบ้านหนองดู่ เป็นบ้านมอญ ได้ความว่า อพยพขึ้นมาจากทางใต้ได้สัก ๓ ชั่วโมง เดี่ยวนี้มีมอญประมาณ ๑๒๐ คน มีวัดโบราณ ๒ วัด วัดดอนเรียกว่า วัดเดิม มีพระเจดีย์ก่ออิฐฐานสี่มุม พระเจดีย์กลมลายปั้นงาม ทำนองจะเป็นวัดหลวง อีกวัดอยู่ริมแม่น้ำเป็นวัดเก่าปฏิสังขรณ์ใหม่...บ้านหนองดู่มีนิทานเล่ากันว่า เป็นบ้านเศรษฐี ซึ่งเป็นบิดาของนางจามเทวี เดิมจะยกนางจามเทวีให้แก่บุตรเศรษฐีบ้านหนองเหวียงแต่ที่หลังกลับคำ เพราะเห็นบุตรเศรษฐีบ้านหนองเหวียงรูปชั่ว บิดาทั้งสองฝ่ายจึงวิวาทกัน...พระอินทร์จึงให้พระวิสุกรรมมารับนางไปถวายพระฤๅษีวาสุเทพ พระฤๅษีจึงชุบนางให้งามยิ่งขึ้น แล้วส่งไปถวายเป็นธิดาเจ้ากรุงละโว้”

ในส่วนของชาวบ้านต่างเชื่อว่า ที่ชุมชนบ่อควาเป็นสถานที่ประสูติของพระนางจามเทวี (ปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย) ด้วยเป็นบ้านเศรษฐีอินตา บิดาของพระนาง ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานภายในบ้านหนองดู่ บ้านบ่อควา รวมถึงภายในวัดเกาะกลางด้วย ประกอบกับตำนานจามเทวีวงศ์ที่กล่าวถึงเมืองหริภุญชัยว่า ประมาณสมัยพระยาจุลละราช (พ.ศ. ๑๕๙๐ หรือ จ.ศ. ๓๐๙) ได้เกิดอหิวาตกโรค ชาวม้งจึงได้ลี้ภัยไปอยู่เมืองสะเทิมและหงสาวดี หลังจากโรคภัยสงบจึงได้กลับมายังหริภุญชัยตามเดิม ในเนื้อหาตำนานจามเทวีวงศ์ดังกล่าวตอกย้ำให้ชาวม้งเชื่อว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากพระนางจามเทวี และอยู่ที่นั่นมาช้านานแล้ว

ความเป็นมาของชาวม้งบ้านหนองดู่และบ้านบ่อควา ที่ลุ่มหนานบุญมี ชาวบ้านและเอกสารต่างๆ ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนของชาวม้งในพื้นที่ดังกล่าวได้ หากอาจจะกล่าว

วัดป่าเจดีย์เหลี่ยม

ในภาพรวมว่าเป็นชาวม้งที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมานานเป็นลำดับ ทั้งยังเป็นชุมชนชาวม้งที่แวดล้อมไปด้วยคนยอง และคนเมือง จึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ความเป็นชาวม้ง ซึ่งแต่เดิมมิให้เห็นกันมากได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าในเรื่องของวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา อาหาร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามชาวม้งแห่งนี้ยังคงพยายามที่จะอนุรักษ์และสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของตนเองไว้

มีการค้นพบจารึกในยุคต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งเป็นจารึกสมัยอาณาจักรหริภุญชัย (ลำพูน) จารึกด้วยอักษรมอญโบราณ จำนวน ๗ หลัก ได้แก่ จารึกวัดดอนแก้ว ๑ จารึกวัดดอนแก้ว ๒ จารึกวัดมหารวัน จารึกวัดบ้านหลวย จารึกวัดแสนข้าวห่อ จารึกวัดกู่กุด ๑ และจารึกวัดกู่กุด ๒ นอกจากนั้นยังได้พบจารึกมอญที่จังหวัดเชียงใหม่อีก ๒ ชิ้น คือ จารึกวัดกานโถม ๑ ชิ้น เป็นเศษจารึกลักษณะรูปอักษรเหมือนกลุ่มจารึก ๗ หลัก ที่จังหวัดลำพูน และจารึกแม่หินบดเวียงมะโน จังหวัดเชียงใหม่ ข้อความในจารึกเหล่านี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า มอญในอาณาจักรหริภุญชัยได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น และยังคงนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทอยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ตามชุมชนม้งทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน แม้จะแวดล้อมไปด้วยคนเมือง (ล้านนา) และวัฒนธรรมประเพณีม้งได้กลืนหายไปกับวัฒนธรรมคนเมืองที่มีความโดดเด่น แต่ก็ถือว่า ชุมชนม้งบ้านก้อไชยและบ้านหนองครอบยังเป็นชุมชนม้งที่เข้มแข็งและสืบทอดความเป็นม้งได้อย่างดีจวบจนปัจจุบัน ทั้งภาษาเม้ง (มอญ) วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อในชีวิตประจำวัน บางส่วนยังแสดงให้เห็นถึงสายใยที่ชาวม้งทั้งสองฝั่งแม่น้ำปิงมีต่อกัน เช่น สายการปกครองทางสงฆ์ การเรียนรู้แลกเปลี่ยนเรื่องการสวดมนต์มอญ รวมทั้งการพึ่งพาผู้รู้ในการประกอบพิธีวิญญูของชุมชนมอญฝั่งลำพูน ซึ่งมีความเหนียวแน่นทางวัฒนธรรมมากกว่าฝั่งเชียงใหม่

บ้านเมืองในเชียงใหม่

วัดบุพพาราม ตั้งอยู่ที่ถนนท่าแพ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตามประวัติบันทึกว่าเดิมวัดบุพพารามมีเนื้อที่กว้างขวางมาก ด้านตะวันตกจรดคลองแม่ข่า ทิศตะวันตกจรดวัดมหายัน (ชื่อ “บุพพา” นั้นมาจากคำว่า บุรพา ทิศมาได้มาจาก “บุพผา” ที่แปลว่าดอกไม้) เนื่องจากแต่เดิมนั้นเป็นราชอุทยานของพระเจ้าติโลกราช พระเจ้าติโลกราชโปรดให้สร้างวัดขึ้น ณ ที่ตั้งคู่ของพระองค์เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๓๙ ต่อมาเชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี พ.ศ. ๒๑๐๑ ชาวเชียงใหม่ได้อพยพหนีไปพม่าจึงได้อพยพชาวมอญ (เม็ง) เข้ามาอยู่แทน รวมทั้งพระสงฆ์มอญด้วย ทำให้วัดแห่งนี้กลายเป็นวัดมอญนานถึง ๒๐๐ ปีเศษ ชาวบ้านจึงเรียกบ้านช้างคลานนี้ว่า “บ้านเม็ง” รวมทั้งเรียกวัดนี้ว่า “วัดเม็ง” ด้วยเช่นกัน รูปแบบศิลปกรรมและศาสนสถานจึงเป็นศิลปะมอญ ต่อมาเมื่อเมืองเชียงใหม่เป็นอิสระจากพม่า พระเจ้ากาวิละฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ขึ้นอีกครั้ง^๑ มีการขับไล่ชาวเม็งและชาวพม่าออกไปบางส่วน

วัดชัยมงคล ตั้งอยู่ที่ถนนเจริญประเทศ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศเหนือติดต่อกับสถานกงสุลฝรั่งเศส ทิศใต้ติดกับบ้านเรือนชาวบ้าน ทิศตะวันออกติดแม่น้ำปิง วัดชัยมงคลเป็นวัดมอญมาแต่เดิม ตามประวัติของทางวัดระบุว่าวัดมีชื่อเป็นภาษามอญว่า วัดมะเล่อ หรือ มะเล็ง ซึ่งหมายถึง รุ่งแจ้ง หรือ รุ่งอรุณ^๒ ชาวบ้านเรียกวัดแห่งนี้ว่าวัดเม็ง หรือ วัดอุปาเม็ง หรือวัดอุปานอก เนื่องจากเป็นวัดของชาวเม็ง รวมทั้งเพื่อเรียกให้สอดคล้องกับ วัดอุปาใน ที่หมายถึง วัดบุพพาราม เนื่องจากเป็นวัดเม็ง และวัดชัยมงคลยังเป็นวัดที่พี่น้องกับวัดบุพพาราม^๓ แต่ภายหลังเมื่อเชียงใหม่ได้รับเอกราชจากพม่า มีการผลักดันชาวเม็งและชาวพม่าออกไป^๔ ทว่ายังมีชาวเม็งบางส่วนหลงเหลืออยู่จำนวนหนึ่ง

วัดอุปกุศ ตั้งอยู่ที่ถนนท่าแพ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใกล้กับสะพานนวรัฐ วัดอุปกุศเป็นวัดประจำตระกูลอุปโยคิน ซึ่งพญาตะก่า (หม่องปันโย) หรือหลวง

วัดชัยมงคล

วัดบุพพาราม

โยนพิจิตร ผู้บูรณะวัดเจดีย์เหลี่ยม^{๑๓} เป็นผู้ที่บริจาคที่ดินและทุนทรัพย์ทั้งหมดสร้างวัดนี้ได้ชื่อว่าวัดอุทิศอุทิศมา อยู่ติดกับวัดอุทิศอุทิศไทย การที่พญาตะก่าต้องการสร้างวัดอุทิศขึ้นเนื่องจากชาวมอญนั้นมีความเคารพศรัทธาในพระอุทิศเป็นอย่างมากตามความเชื่อของชาวมอญ ต่อมาภายหลังลูกหลานพญาตะก่ายกที่ดินและวัดให้คณะสงฆ์ไทย คณะสงฆ์ไทยได้รื้อวัดนี้ลงทั้งหมดโดยไม่ได้นำเหตุผลและอ้างอิงที่มาของเจ้าของที่ดินเดิมแม้แต่หนึ่ง โดยสร้างเป็นพุทธสถาน คงเนื่องด้วยรังเกียจว่าวัดอุทิศนี้สร้างโดยชาวมอญพม่า จึงไม่ต้องการให้หลงเหลือความเป็น “พม่า” ในดินแดนล้านนาอีกต่อไปก็เป็นได้

บ้านมอญสันกำแพง

ตั้งอยู่ที่ถนนเชียงใหม่สันกำแพง ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในตำบลสันกลางนี้มีชื่อเรียกบ้านมอญอยู่ ๒ หมู่ด้วยกัน ได้แก่ ในหมู่ที่ ๑ และ ๒ บ้านมอญแห่งนี้ไม่มีหลักฐานหรือประวัติบันทึกความเป็นมาแน่ชัด จากการสอบถามคนเก่าแก่ของหมู่บ้านไม่มีผู้ใดบอกเล่าความเป็นมาที่ชัดเจนได้ โดยเฉพาะ “มอญ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อหมู่บ้านที่พวกเขาอาศัยอยู่มีเพียงเรื่องเล่าที่คลุมเครือและเอกสารที่เขียนขึ้นในชั้นหลัง ส่วนมากระบุว่าชาวบ้านในหมู่บ้านมอญแห่งนี้ประกอบไปด้วยชาวไทเขิน (ขิ่น) อีกส่วนหนึ่งเป็นคนเมือง ไม่เคยได้ยินเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนมอญหรือเม็งมาก่อน บ้างระบุว่า “มอญ” นั้นน่าจะมาจาก “มอน” ที่หมายถึงชื่อต้นไม้ป่าชนิดหนึ่ง แต่ก็ไม่เคยปรากฏต้นไม้ชนิดนี้ขึ้นเองตามธรรมชาติในหมู่บ้านมาก่อน^{๑๔} **มีเพียงเอกสารของพ่อน้อยอินสอน วงศ์คำ ที่กล่าวว่าคนในบ้านมอญนี้น่าจะสืบเชื้อสายมาจากชาวมอญจริงๆ** เนื่องจากมีสำนวนภาษาพูดที่ต่างไปจากคนบ้านอื่น รวมทั้งกล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ สมัยที่มีการทำสงครามระหว่างพม่าและเชียงใหม่ได้มีการกวาดต้อนผู้คนไปมาระหว่างเมืองทั้งสอง จึงเป็นไปได้ว่าชาวมอญจากพม่าคงจะเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านมอญแห่งนี้ด้วยเหตุผลดังกล่าว^{๑๕} นอกจากนี้ยังมีการทำขนมที่เป็นเอกลักษณ์ต่างไปจากคนหมู่บ้านอื่นๆ ได้แก่ **ขนมกน หรือ ขนมคน (กวนให้เข้ากัน) ที่มีเฉพาะบ้านมอญเท่านั้น** ทุกปีจะมีการแข่งขันกวนขนมกนขึ้นบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน^{๑๖} ส่วนประกอบเหมือนขนมกะละแม ได้แก่ แป้งข้าวเหนียว กะทิ และน้ำตาลปีบ หรือน้ำอ้อย กวนในกระทะใบบัวขนาดใหญ่ ใช้เวลากวนเพียง ๓-๔ ชั่วโมง น้อยกว่าการกวนกะละแมครึ่งหนึ่ง สีเส้นของขนมกนคล้ายขนมกะละแม เนื้อหยาบแต่นุ่มกว่า ซึ่งเหมือนกับ กว๊อ้อลือ (กวนญาคะเปียง) ของชาวมอญที่นิยมทำขึ้นในงานศพและงานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับคนตาย เช่น พิธีทา

หอไตร วัดบ้านมอญ

อะโยงกยาจก (ฉลองพระพุทธรูป) ปัจจุบันคงมีเหลือเฉพาะชาวมอญที่สังฆะบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และชาวมอญในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) ในบางวาระเท่านั้น^{๑๗}

บ้านเม็งเวียงกุมกาม

วัดเจดีย์เหลี่ยม หรือ วัดกู่คำ ตั้งอยู่ที่ถนนเกาะกลางหนองหอย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเวียงกุมกาม ริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออก ขึ้นกับท้องที่หมู่ ๑ บ้านเจดีย์เหลี่ยม ตำบลวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ วัดเจดีย์เหลี่ยมสร้างขึ้นในสมัยพญามังราย เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๓๑ กล่าวคือ ภายหลังจากพระองค์ได้ยกทัพมาตีเมืองลำพูนได้แล้ว ทรงมอบเมืองลำพูนให้อำมาตย์คนสนิทชื่อ อ้ายฟ้า ปกครองแทน ส่วนพระองค์ก็ยกทัพไปสร้างเมืองใหม่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้นอีก ๒ ปี จึงยกทัพไปสร้างเมืองใหม่ (เวียงกุมกาม) อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำปิง เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๒๙ จนถึงปี พ.ศ. ๑๘๓๐ พระองค์ทรงให้ช่างไปถ่ายแบบพระเจดีย์มาจากวัดจามเทวี เมืองลำพูน เพื่อนำมาสร้างไว้ที่วัดเจดีย์

วัดเจดีย์เหลี่ยม

เหลียม หลังจากนั้นวัดนี้ได้ถูกทอดทิ้งให้ร้างเป็นเวลาหลายร้อยปี กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๔๕ คหบดีชาวมอญจากเมืองมะละแหม่งซื้อพญาตะก่า (หม่องปันโย) ต้นตระกูล อุปโยคิน^{๙๙} ได้บูรณะขึ้นใหม่โดยช่างชาวมอญ จึงมีศิลปแบบมอญยุคใหม่เข้ามาผสมผสานกับศิลปะแบบพริญชัยดั้งเดิมบางส่วน^{๑๐๐}

จากการสอบถามชาวบ้านเจดีย์เหลียมกล่าวว่า ชาวบ้านดั้งเดิมมีเชื้อสายเม้งบางส่วน รวมทั้งมีคนยากวัดคนปัจจุบันและกรรมการวัดบางส่วนด้วย แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจีน (จีน) แต่ปัจจุบันไม่มีใครสามารถพูดภาษาเม้งได้แล้ว

นอกจากวัดเจดีย์เหลียม ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออกแล้ว ฝั่งตรงกันข้ามกับบ้านเจดีย์เหลียมด้านตะวันตกของแม่น้ำปิง ได้แก่บ้านร้องเรือคำ ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีหมู่บ้านที่น่าสนใจ แม้ชื่อหมู่บ้านจะไม่เกี่ยวข้องกับเม้งหรือมอญ แต่กลับพบว่ามีชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีนามสกุลที่มีคำว่า “มอญ” อยู่ด้วย เช่น มอญอัฐ และมอญแก้ว จากการสัมภาษณ์นายศุภกร มอญแก้ว ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๒ บ้านร้องเรือคำ กล่าวว่า ไม่เคยได้ยินว่าหมู่บ้านของตนมีความเกี่ยวข้องกับมอญหรือเม้งมาก่อน^{๑๐๑} รวมทั้งไม่ทราบที่มาของนามสกุลของตนด้วย แต่จากการพูดคุยโดยละเอียดแล้ว นายศุภกร มอญแก้ว ยืนยันว่า ตนเองมีเครือญาติอยู่ที่บ้านเจดีย์เหลียมจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ได้ไปมาหาสู่กันเป็นระยะเวลาว่าหนึ่งชั่วคนแล้ว^{๑๐๒}

หลากหลายชุมชนเม้ง (มอญ) ในนครเชียงใหม่ต่างที่มา และต่างที่ไป รวมทั้งต่างกลืนหายเป็นไทยพื้นถิ่นไปหมดสิ้น จนยากที่จะแยกแยะเชื้อสายให้ชัดเจน ที่เหลืออยู่จึงเป็นเพียงเรื่องเล่าและสำนึกทางชาติพันธุ์เท่านั้นที่ยังยืนยันตัวตนของตน สำหรับผู้ที่มีความเชื่อว่าตนมีรากเหง้าต่างจากผู้อื่น ไม่ได้หมายความว่าเขาค้นพบตัวเองต้องการจะแปลกแยก พวกเขาเพียงต้องการอ้างเอกลักษณ์ท่ามกลางความกลมกลืนเท่านั้นเอง เพราะถึงอย่างไร พวกเขาเหล่านั้นก็ไม่สามารถเล่าเรื่องตนเองให้แตกต่างอย่างมีเอกลักษณ์ได้ หากสังคมโดยรอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนไม่เห็นความแตกต่าง

เชิงอรรถ

^{๙๙} วรรณการวิมลเกษม. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการอบรมการอ่านและการเขียนอักษรธรรมล้านนา. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า ๑๒.

^{๑๐๐} อารมณ จุลลิกขี. (๒๕๔๘). ชุมชนมอญบ้านเสากระโดง. ใน ธนากร กรุงเทพฯ ศูนย์สังคีตศิลป์สัญจร ครั้งที่ ๑๙ ร่วมกับกรมศิลปากร และชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ: สืบแผ่นดินแต่ไม่สิ้น ชาติมอญ. หน้า ๔๑.

^{๑๐๑} จิตร ภูมิศักดิ์. (๒๕๑๙). ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. หน้า ๑๔๓.

^{๙๙} สวัสดิ์ อ่องสกุล. (๒๕๓๘). ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน. หน้า ๒๓.

^{๑๐๐} เฟื่องอ้าง. หน้า ๒๒.

^{๑๐๑} บุญมี ศรีสถิตยธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดหนองคู่ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เมื่อ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๐.

^{๑๐๒} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (๒๔๖๔). อธิบายระยะทางสองน้ำปิง ตั้งแต่เมืองเชียงใหม่จนถึงปากน้ำโพธิ์. หน้า ๒.

^{๑๐๓} บ้านบ่อควา แต่เดิมก็คือส่วนหนึ่งของบ้านหนองคู่ แต่ในปี ๒๕๓๒ เป็นต้นมา ได้ทำการแยกตัวออกไปปกครองเอง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการได้รับงบประมาณและเหตุผลด้านการปกครอง.

^{๑๐๔} สมหมาย เปรมจิตต์. (๒๕๔๐). ตำนานสิบห้าราชวงศ์: ฉบับสอบชำระ. หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

^{๑๐๕} วัดชัยมงคล. (๒๕๔๗). เล่มเดิม. หน้าเดียวกัน.

^{๑๐๖} วัดบุปพาราม. (๒๕๒๐). ประวัติวัดบุปพาราม. ใน อนุสรณ์หลวงพ่อนบุญมี จิตฺตฺสโร. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^{๑๐๗} สมหมาย เปรมจิตต์. (๒๕๔๐). เล่มเดียวกัน. หน้าเดิม.

^{๑๐๘} ประภาศรี อุปโยคิน เทพมนตรี. (๒๕๔๘). เอกสายเผยแพร่วามรู้. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^{๑๐๙} นิรมัย คำโพธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านมอญ ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๑.

^{๑๑๐} อินสอน วงศ์คำ และคนอื่นๆ. (๒๕๕๒). หนังสือประวัติของหมู่บ้านและวัด: บ้านมอญ ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. หน้า ๑-๒.

^{๑๑๑} นิรมัย คำโพธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านมอญ ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๑.

^{๑๑๒} ราวี สินธุ (องมาน) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์ที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๑.

^{๑๑๓} ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง. (๒๕๓๘). หลวงโยนการพิจิตร: หนุ่มมอญผู้จับเส้นเจ้าหลวงถูก เลยกลายเป็นเศรษฐี. ใน พิธีรล้านนา เล่ม ๑ และ เล่ม ๒. หน้า ๓๐-๓๖.

^{๑๑๔} ไกรสิน อุ่นใจจินต์. (๒๕๔๘). วัดเจดีย์เหลียม. ใน เวียงกุมกาม: ราชธานีแรกเริ่มของล้านนา. หน้า ๔๓-๔๔.

^{๑๑๕} เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนเม้ง (มอญ) อีกหลายแห่งในครั้งนี้ โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สำรวจพบว่า มีผู้ มีนามสกุลที่มีคำว่า “มอญ” และ “เม้ง” อยู่จำนวนมาก เช่น สุขมอญ ประชามอญ มณีมอญ ดอนศรีมอญ ก้อนมอญ ศรีเมื่องมอญ มอญแสง คงมอญ มอญสร้อย มอญไข พงมอญ มอญยิ่ง มอญเพชร มอญสุด ชัดมอญ สุขามมอญ ญะเมื่องมอญ มอญพันธุ์ พงษ์มอญ เม้งมอญ และแก้วมอญ แต่จากการสัมภาษณ์กลับพบว่าเจ้าของนามสกุลเหล่านั้นไม่สามารถอธิบายที่มาของนามสกุลของตนได้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมอญแล้ว เหตุใดจึงมีคำว่า “มอญ” เป็นส่วนหนึ่งของนามสกุลของชาวเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก และมากกว่าในจังหวัดอื่นๆ ที่เคยสำรวจมาก่อนหน้านี้.

^{๑๑๖} ศุภชัย มอญแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์ที่เทศบาลบ้านร้องเรือคำ ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๑.

ตามรอยอดีต

เมืองมอญนครพิงค์:

จากหริภุญชัยสู่เวียงกุมกาม

สุกัญญา เบาเนติ

ในช่วงเวลาของการแสวงหาประสบการณ์ ผู้เขียนมีความใฝ่ฝันมานานแล้วว่าครั้งหนึ่งในชีวิตขอให้ได้มีโอกาสทำงานโบราณคดีในภาคเหนือสักครั้ง ดังนั้นเมื่อราวกลางปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้เขียนจึงเดินทางขึ้นเหนือและเริ่มต้นงานแรกที่จังหวัดลำปาง คืองานบูรณะซ่อมแซมวิหารจามเทวี วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จากนั้นอีกไม่กี่เดือนเมื่องานที่ลำปางเสร็จสิ้นลง ก็เดินทางต่อมาที่เชียงใหม่ เพื่อทำการขุดศึกษาทางโบราณคดีที่เจดีย์เหลี่ยม หรือ กู่คำ เจดีย์สำคัญของเวียงกุมกาม ตลอดเวลาที่มองเห็นซากปรักหักพังของวัดร้างในเวียงกุมกาม น่าแปลกใจที่ตอนนั้นยังไม่ได้มีความคิดเกี่ยวกับมอญเท่าไรนัก จวบจนวันนี้ที่ต้องทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องมอญในมิติโบราณคดีประวัติศาสตร์ ตามที่ท่านผู้อ่านได้ประจักษ์ในวารสารเสียงร่ำมนานมาแล้วหลายฉบับ โดยเฉพาะฉบับนี้จะบอกเล่าเรื่องมอญในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ผู้เขียนต้องรื้อฟื้นบางสิ่งบางอย่างในการสืบค้นอดีตเกี่ยวกับมอญให้ประจักษ์แจ้ง โดยขอตามรอยอดีตอารยธรรมมอญจากแคว้นหริภุญชัยสู่เวียงกุมกามราชธานีเริ่มแรกของอาณาจักรล้านนา

นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่:

ความหมายของมอญไม่เคยเลือนหาย

ในสมัยโบราณดินแดนล้านนาปรากฏแว่นแคว้น ๒ แห่ง คือ บริเวณแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำกก สาย ชิง และโขง (เสียงราย-เสียงแสน) มีแคว้นหริภุญนครเงินยางแห่งราชวงศ์ลวจักราช (ลัวะ) และบริเวณแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง (เสียงใหม่-ลำพูน) มีแคว้นหริภุญชัย แห่งราชวงศ์จามเทวี (มอญ) อาจกล่าวได้ว่าอาณาจักรล้านนากำเนิดขึ้นจากการผนวกรวมของสองดินแดน ผู้คนและวัฒนธรรม โดยพญามังรายสถาปนาเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง

เมืองเชียงใหม่ หรือ ตำนานเขียนว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” ชื่อนี้มีความหมายและที่มา คำว่า **เชียง** ตามพงศาวดารไทใหญ่และพงศาวดารไทอาหม (อาหมบุราณจี) หมายถึงชุมชนหรือหมู่บ้าน ส่วนคำว่า **เวียง** ตามความหมายของพงศาวดารไทอาหม แปลว่าค่ายและเมืองมีกำแพงล้อมรอบ มักเป็นที่ตั้งขององค์การทางการเมือง คำว่า **นพบุรี** (นพ แปลว่าเก้า หรือเก้าอัญมณี บุรี แปลว่า เมือง) ตำนานสุวรรณคำแดงเขียนเล่าเป็นนิทานว่า บริเวณเชิงดอยสุเทพเป็นที่อยู่ของชาวลัวะ ๙ ตระกูล คำว่า **นครพิงค์** มาจากชื่อแม่น้ำปิงที่ไหลผ่านเมืองเชียงใหม่ ภาษาบาลีเขียนว่า **พิงค์** หรือ **ระมิง** มีความหมายว่า “แม่น้ำของชาวมอญ” สอดคล้องกับตำนานจามเทวีวงศ์ที่เรียกชาวลุ่มน้ำปิงว่า “เมงคบุตร” ดังนั้นแม่น้ำปิง หรือ แม่ระมิง คือ แม่น้ำที่ชาวมอญหรือเมืองอาศัยอยู่นั่นเอง

ดังนั้นชื่อเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่จึงแฝงความหมายสื่อถึงถิ่นที่อยู่ของชาวลัวะบริเวณเชิงดอยสุเทพ และชาวมอญในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง เป็นกลุ่มคนเจ้าของถิ่นเดิมที่อยู่มาก่อนการสถาปนาอาณาจักรล้านนา ถ้าจะกล่าวว่าทั้งลัวะและมอญเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมล้านนาในสมัยต่อมาก็คงไม่ผิดนัก ดังเช่นความเชื่อดั้งเดิมที่ตกทอดจากอดีตเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของชาวเชียงใหม่ปัจจุบัน ยังคงมีพิธีไหว้ผีปู่และย่าแสะ” คือผีบรรพบุรุษของชาวลัวะและพิธีพืชนผีมดผีเม็ง คือ ผีบรรพบุรุษของชาวมอญ トラบทุกวันนี้

เวียงกุมกาม : รากฐานจากวัฒนธรรมมอญ

เป็นที่ยอมรับกันว่าในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ นั้นเป็นยุคทองของหริภุญชัย ในช่วงนี้อารยธรรมมอญ-ทวารวดีปรากฏเด่นชัดที่สุด ซึ่งสะท้อนออกมาทางด้านศิลปวิทยาการสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะด้านอักษรศาสตร์ ซึ่งยังคงหลงเหลือร่องรอยในปัจจุบันอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่เหล่าบรรดาศิลาจารึกจำนวน ๗ หลักที่พบในจังหวัดลำพูน ซึ่งจารึกด้วยอักษร

เจดีย์ประธานวัดกาหลง (ช้างค้ำ) เวียงกุมกาม (จากหนังสือโบราณคดีสามทศวรรษที่เวียงกุมกามของสำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่ กรมศิลปากร)

มอญ เป็นภาษามอญ และอักษรมอญภาษาบาลีซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๙ ในเวลาต่อมาพญามังราย ผู้สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ลวจักราช แห่งเมืองหริภุญนครเงินยางบ้านเมืองในแอ่งที่ราบเชียงราย-เชียงแสน ได้เข้ายึดครองผนวกรวมเมืองหริภุญชัย ตามหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ระบุศักราชตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๔ พญามังรายประทับอยู่ที่หริภุญชัยเป็นเวลา ๒ ปี แล้วจึงสร้างเวียงแห่งใหม่ คือ **เวียงกุมกาม** ขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๒๙^๕ เมืองหริภุญชัยจึงถูกกลดบทบาทลงเป็นเมืองหน้าด่านแต่ยังคงเป็นศูนย์กลางของพระศาสนาและศิลปวิทยาการ

เวียงกุมกาม หรือ เวียงกุมกาม ตั้งอยู่ในบริเวณที่แม่น้ำปิงไหลผ่านทางด้านทิศเหนือและด้านทิศตะวันออก และคาดว่ามีการขุดคูเวียง ๓ ด้านให้แม่น้ำปิงเป็นคูธรรมชาติ ทางด้านทิศเหนือก่อกำแพง ๔ ด้าน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้าง ๖๐๐ เมตร ยาว ๘๕๐ เมตร อาจด้วยเหตุว่าเวียงกุมกามตั้งอยู่ที่ราบลุ่มบริเวณค้ำน้ำ จึงมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง เป็นเหตุให้พญามังรายสร้างเวียงใหม่ในบริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพ ซึ่งมีชัยภูมิเหมาะสม พญามังรายได้สร้างเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ แต่เวียงกุมกามก็ไม่ได้ร้างไปทันที ยังคงได้รับทำนุบำรุงอยู่เสมอมาอีกหลายร้อยปี จนกระทั่งร่วงโรยจากเหตุอุทกภัยเนื่องจากแม่น้ำปิงเปลี่ยนทางเดินจากที่เคยจะไหลผ่านทางด้านทิศเหนือและตะวันออก มาเป็นด้านทิศตะวันตกอย่างทุกวันนี้ จากอุทกภัยน้อยใหญ่ครั้งแล้วครั้งเล่า ได้พัดตะกอนดิน ทราวยกรวดทับถมเป็นชั้นหนาหลายเมตร เวียงกุมกามในปัจจุบันจึงมีสภาพเสมือนเมืองโบราณใต้ดิน ซึ่งหายไปจากความทรงจำและหน้าประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ในสมัยอยู่ใต้การปกครองของราชวงศ์ตองอู (พ.ศ. ๒๑๐๑-๒๓๑๗) จนกระทั่งสมัยต้นรัตนโกสินทร์ พระเจ้ากาวิละได้ทำการฟื้นฟูบ้านเมืองหลังจากปลดแอกจากการปกครองของพม่ามาหลายร้อยปี มีการใช้นโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ทำให้ผู้คนกลับเข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่มากขึ้นรวมทั้งบริเวณเวียงกุมกามด้วย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีบันทึกชัดเจนว่ามีผู้คนเข้าไปก่อตั้งเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ “บ้านช้างค้ำท่าวังตาล”^๖

เวียงกุมกามได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งหลังจากมีการค้นพบในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นต้นมา กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจ ขุดค้นบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานหลายสิบแห่ง ทำให้ซากสิ่งก่อสร้างที่จมอยู่ใต้ดินมานานปรากฏขึ้นอีกครั้ง ปัจจุบันเวียงกุมกามอยู่ในเขตปกครองตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี และตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่มาทางทิศใต้ประมาณ ๕ กิโลเมตร

วัดอ้อค่าง
(ส่วนหนึ่งของเวียงกุมกาม)

จารึกวัดกานโถมขึ้นที่

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา มีโบราณสถานจำนวน ๒๗ แห่ง ที่ได้รับการขุดศึกษาแล้ว ได้แก่ วัดอีค่าง (วัดอีกำง) วัดหัวหนอง วัดหนานช้าง วัดพันเลา วัดพญามังราย วัดพระเจ้าองค์ดำ วัดปู่เปี้ย วัดบ่อน้ำทิพย์ วัดโบสถ์ วัดธาตุน้อย วัดธาตุขาว วัดเจดีย์ วัดกานโถม (ช้างค้ำ) วัดเจดีย์เหลี่ยม (กุคำ) วัดคู่อ้ายหลาน วัดคู่อ้ายสี วัดคูริดไม้ วัดคูไม้ซัง วัดกุ่มะเกลือ วัดคูป่าด้อม วัดคูจอก ปีก วัดคูขาว วัดกุ่มกามที่ปราง วัดกุ่มกามที่ปรางหมายเลข ๑ วัดกุ่มกาม วัดกุ่มกามหมายเลข ๑ วัดกุ่มมะม่วงเขียว^๑ ซึ่งส่วนมากมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑ แต่จากศึกษาทางโบราณคดี ทำให้ทราบว่าบริเวณเวียงกุ่มกามนั้นเคยเป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยทวารวดีหรือก่อน คือ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ร่วมสมัยกับเมืองโบราณในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง เช่น เวียงท่ากาน เวียงมโน เวียงเถาะ รวมทั้งเวียงเจ็ดลินบริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพด้วย

เวียงกุ่มกามในสมัยทวารวดี หลักฐานอยู่ที่วัดกานโถม (ช้างค้ำ) ได้ค้นพบพระพิมพ์ดินเผาสกุลช่างทวารวดี ได้แก่ พระสาม พระคง พระแปด พระสิบสอง ฯลฯ และภาชนะดินเผาแบบทวารวดี และที่สำคัญได้ค้นพบชิ้นส่วนของจารึกภาษามอญโบราณ ที่คล้ายไปทางอักษรมอญที่พบในเมืองทวารวดี อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔

ชิ้นส่วนศิลาจารึกวัดกานโถม (ช้างค้ำ) ได้จากการขุดค้นซากวิหารกานโถมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จำนวน ๕ ชิ้น สลักบนหินทรายสีแดง เดิมคงเป็นจารึกอยู่ในหลักเดียวกัน จารึกอยู่ทั้ง ๓ ด้าน หรือ ๔ ด้าน และจารึกในเวลาที่แตกต่างกัน ข้อความในจารึกกล่าวถึงอุโบสถ พระพุทธรูป คนที่ให้เฝ้าพระพุทธรูป และคำอธิษฐาน จากการศึกษาชิ้นส่วนของจารึกทั้ง ๕ ชิ้น โดย ดร. อันส์ เพนธ์^๒ พบว่ามีลักษณะอักษร อยู่ ๓ ชนิด คือ

๑. อักษรมอญและภาษามอญ ซึ่งเป็นอักษรที่เก่าที่สุด ประมาณว่าจารึกขึ้นในราว พ.ศ. ๑๗๕๐-๑๘๕๐ (จารึกวัดกานโถม ชั้นที่ ๕)

๒. อักษรที่มีลักษณะระหว่างอักษรมอญกับอักษรไทย คืออักษรที่มีลักษณะของอักษรมอญและอักษรสุโขทัยอยู่ร่วมกัน

ถือได้ว่าเป็นอักษรไทยยุคต้นนับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญชิ้นแรกที่ยังไม่เคยพบที่แห่งใด มาก่อนที่แสดงวิวัฒนาการของอักษรไทย ประมาณว่าคงจารึกในราว พ.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๖๐ (จารึกวัดกานโถม ชั้นที่ ๓)

๓. อักษรสุโขทัย และอักษรฝักขามรุ่นแรก อยู่รวมกันเป็นจารึกครั้งสุดท้ายสุดก่อนประมาณ พ.ศ. ๑๙๔๐

นอกจากหลักฐานด้านจารึกภาษามอญแล้ว รูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบทวารวดีก็แสดงให้เห็นที่เจดีย์เหลี่ยม (กุคำ) โดยถ่ายแบบมาจากเจดีย์ประธานของวัดจามเทวี (กุฏุด) จังหวัดลำพูน นอกจากเวียงกุ่มกามจะได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมอญโดยตรงจากทวารวดีแล้ว ยังได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมอญผ่านพม่าด้วย ดังมีหลักฐานว่า หลังจากพญามังรายเข้ายึดครองทวารวดีได้ไม่นาน ต่อมาก็ได้ยกทัพไปเมืองหงสาวดีและเมืองอังวะ ซึ่งขณะนั้นกำลังอ่อนแอจากการถูกโจมตีจากกองทัพมองโกล เจ้าเมืองทั้งสองยอมอ่อนน้อมขอเป็นไมตรี และถวายพระธิดาและข้าทาสรวมทั้งช่างฝีมือจำนวนมากกลับมาอยู่ที่เวียงกุ่มกาม^๓ เหตุที่ผู้เขียนกล่าวว่าศิลปะและสถาปัตยกรรมของเวียงกุ่มกามนั้นรับอิทธิพลวัฒนธรรมมอญผ่านพม่านั้น เนื่องจากศิลปวิทยาการต่างๆ ของพม่าเองก็รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมอญแทบทั้งสิ้น ในสมัยนั้นทั้งมอญและพม่ามีการผสมกลมกลืนกันจนยากที่จะแยกแยะ อาจกล่าวได้ว่าศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่เวียงกุ่มกามเป็นผลงานของฝีมือช่างแบบมอญ หรือได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมอญก็คงจะได้เช่นกัน

เจดีย์เหลี่ยม (กุคำ):

ศิลปกรรมมอญเมื่อแรกสร้างจนกระทั่งซ่อมแซม

เจดีย์เหลี่ยม หรือ กุคำ^๔ ตั้งอยู่ภายในวัดเจดีย์เหลี่ยม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงกุ่มกาม เจดีย์เหลี่ยมนี้เป็นเจดีย์องค์แรกที่พญามังรายสร้างขึ้นเมื่อย้ายจากเมืองจามเทวีหรือทวารวดีมาสร้างเวียงกุ่มกาม

ภาพมุมกว้างวัดเจดีย์เหลี่ยม

เมื่อแรกทีผู้เขียนเข้ามาทำงาน องค์เจดีย์เหลี่ยมมีสภาพชำรุดทรุดโทรม สภาพโดยรวมคร่ำคร่าหม่นหมอง ปูนฉาบก็เสื่อมสภาพ ปูนปั้นก็หลุดร่วง แฉกยังถูกตะไคร่น้ำคุกคาม ฉัตรใหญ่ยอดเจดีย์ถูกกัดกร่อนด้วยสนิม ฉัตรเล็กประดับสถูปประจำมุนหักหายไป แต่ทว่าภายใต้ความชำรุดทรุดโทรมก็ยังคงส่อเค้าความสง่างามทางสถาปัตยกรรม เอกสารทางประวัติศาสตร์หลายฉบับได้กล่าวถึงการสร้างเจดีย์เหลี่ยม อันได้แก่ พงศาวดารโยนก ปรากฏข้อความเกี่ยวกับการเจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) ว่า

“ลุดักราช ๖๕๐ ปีชวด สัมฤทธิศก เจ้ามั่งรายให้เอาดินที่ขุดต่างหนองต่างมาทำอิฐก่อเจดีย์กู่คำไว้ในเวียงกุมกามให้เป็นบูชาแก่ชาวเมืองทั้งหลาย”

ตำนานมูลศาสนา ก็กล่าวไว้ตอนหนึ่งเมื่อพญามังรายตีเอาเมืองลำพูนได้แล้ว ว่า

“บัดนั้นพระยามังรายออกมาตั้งที่เวียงกุมกามแบ่งบ้านอยู่ ๒ แห่ง แห่งหนึ่งชื่อว่าบ้านกลาง แห่งหนึ่งชื่อว่าบ้านเหม่นัน ก็อยู่สวดยสมบัติในที่นั้น ท่านยินดีในศาสนาพุทธเจ้า จึงใคร่กระทำบุญอันใหญ่เป็นต้นว่าการสร้างเจดีย์นั้น จึงให้อามาตย์ทั้งหลายเอาหินมาแล้วก่อเป็นเหลี่ยมแต่ละด้านให้มีพระพุทธรูป ๑๔ องค์ แล้วใส่คำแต่ยอดลงมาดูงามนัก ใส่ชื่อว่ากู่คำ และให้ฉลองถวายมหาทาน กับตั้งเครื่องอัฐบริขาร แก่พระสงฆ์เจ้ามากนักแล”

นอกจากนี้ยังปรากฏประวัติกล่าวถึงในโครงการนิราศหริภุญชัย จารึกวัดศรีอุโมงค์คำ เป็นต้น ในปัจจุบันยังคงถูกถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการว่า เจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด บางท่านก็เชื่อว่าสร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิของบุคคลสำคัญ แต่บางท่านก็เชื่อว่าน่าจะสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า (กระดุมมือข้างขวา)

หลังจากนั้นเอกสารกล่าวถึงเจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) อีกครั้ง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ระบุว่าเจดีย์เหลี่ยมได้รับการบูรณะครั้งใหญ่โดยหลวงโยนการวิจิตร (มองบันโฮย อุบโยคิน) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “พระยาตะก่า” คหบดีชาวมอญ ที่เข้ามาค้าขายอยู่ภายในเมืองเชียงใหม่ สมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ จนได้รับพระกรุณาแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงได้มีศรัทธาทำการบูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์เหลี่ยม ด้วยการใส่ฉัตรใหญ่ ฉัตรเล็ก ก่อหุ้มพระนั่งประจำทิศที่ฐานทั้งสี่ด้าน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการก่อดินทางเข้าอุโมงค์ของเจดีย์ เพื่อป้องกันสัตว์ร้ายหรือขโมยเข้าไปหลบซ่อนอาศัย นอกจากนี้ยังมีการซ่อมแซมลวดลายปูนปั้นที่ประดับองค์เจดีย์ใหม่โดยฝีมือช่างมอญ (พม่า)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๓๙ เกิดน้ำท่วมขังเจดีย์เหลี่ยมและเวียงกุมกาม ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก กรมศิลปากรจึงได้ทำการขุดค้นศึกษาและบูรณะ เสริมความมั่นคงเจดีย์เหลี่ยมอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนีผู้เขียนในฐานะนักโบราณคดีได้ทำการขุดค้นศึกษาเพื่อศึกษาประวัติการก่อสร้างและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ดังนี้

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม เจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีฐานเขียงกว้างด้านละ ๑๗.๔๕ เมตร มีความสูงจากส่วนล่างของฐานเขียงจรดปลียอด ๓๐.๗๐ เมตร เจดีย์มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมซ้อนขึ้นไปเป็นชั้นๆ ลดหลั่นกัน ๕ ชั้น แต่ละชั้นที่ซ้อนกันเรียกว่าเรือนธาตุ ในชั้นเรือนธาตุแต่ละด้านประดับด้วยซุ้มจะระนำประดิษฐานพระพุทธรูปด้านละ ๓ องค์ รวมพระพุทธรูป ๖๐ องค์และเพิ่มเป็น ๔ องค์ เป็นพระนั่งประจำทิศที่ฐานทั้งสี่ด้านในสมัยหลวงโยนการวิจิตร เรือนธาตุชั้นที่ ๕ เป็นส่วนปลียอดประดับฉัตรยอดเจดีย์ บริเวณมุมเรือนธาตุทุกชั้นประดับสถูปจำลองยอดฉัตร ที่มุมฐานเขียงประดับสิงห์ (สิงห์ประจำมุม) จากการขุดค้นทำให้ทราบว่าบริเวณลานประทักษิณและกำแพงแก้วมีการก่อสร้างทับซ้อนกัน ๗ ครั้ง ซึ่งการก่อ

เจดีย์เหลี่ยม

สร้างครั้งที่ ๖ เป็นการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ในสมัยหลวงโยนการวิจิตร (พระยาตะกำ)

จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในปัจจุบัน ประกอบกับหลักฐานทางเอกสาร ได้แก่ ตำนาน พงศาวดาร และจารึก ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมมอญหรือญัซ เมื่อพญามังรายตีเมืองลำพูนได้สำเร็จ พระองค์ได้สร้างเวียงกุมกาม และรับอิทธิพลวัฒนธรรมมาด้วย อันได้แก่ ศาสนา อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม โดยรูปทรงและลักษณะของเจดีย์เหลี่ยม เป็นการถ่ายแบบมาจากเจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน และจากการขุดค้นได้พบโบราณวัตถุ เช่น เศษภาชนะดินเผาแบบหริภุญชัย เครื่องถ้วยจีน ภาชนะดินเผาจากเตาสันกำแพง เตาศรีสังขาลย์ ตะปูจีน กระเบื้องมุงหลังคา สำหรับขึ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมเช่น ปูนปั้นลวดลายชอกนก ชิ้นส่วนพระพักตร์พระพุทธรูปปูนปั้น และพระพุทธรูปในซุ้มจระนำของเรือนธาตุชั้นที่ ๑ ด้านตะวันออกของเจดีย์เหลี่ยม ซึ่งเหลืออยู่เพียงองค์เดียวที่มีเศียรพระพักตร์คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในซุ้มจระนำของเจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี อาจกล่าวได้ว่าเจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) ได้รับต้นแบบจากเจดีย์กู่กุดทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมมอญจากหริภุญชัยมาพร้อมกัน

ปัจจุบันศิลปะดั้งเดิมเมื่อแรกสร้างเจดีย์ได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องด้วยมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยหลวงโยนการวิจิตร มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบศิลปะ เช่น ลวดลายปูนปั้นประดับซุ้มจระนำ พระพุทธรูป การประดับฉัตร การสร้างสิงห์ประจำมุมและซุ้มพระประจำทิศ เนื่องจากหลวงโยนการวิจิตรท่านเป็นชาวมอญรูปแบบทางศิลปกรรมในการปฏิสังขรณ์จึงเป็นแบบมอญด้วยแต่ที่ผ่านมานักวิชาการมักใช้ว่าศิลปะพม่า ซึ่งแท้จริงแล้วด้วยศิลปกรรมและ สถาปัตยกรรมของพม่าเองนั้นได้รับการถ่ายทอดจากมอญอีกต่อหนึ่ง ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้เคยอธิบายไว้ครั้งหนึ่งแล้วว่า ในการศึกษาวิชาการประวัติศาสตร์ศิลปะนั้นมิควรมีนักวิชาการกล่าวถึงหรือให้ความสำคัญกับศิลปะมอญเท่าที่ควร ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดแบบรัฐชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดแบบอย่างของศิลปกรรม เช่น ศิลปะพม่า ศิลปะชวา (อินโดนีเซีย) ศิลปะขอม (กัมพูชา) รวมทั้งศิลปะจีนและอินเดียด้วย รวบรวมว่าศิลปะใดๆ ก็ตามต้องอิงกับความเป็นรัฐชาติ ซึ่งมอญไม่มีประเทศหรือไม่มีความเป็นรัฐชาติคำว่า “ศิลปะมอญ” มักจะถูกนำไปผนวกรวมกับศิลปะพม่าเสมอ ดังนั้นศิลปะมอญกับศิลปะพม่าคือแบบอย่างเดียวกันตามการรับรู้ของคนทั่วไป ในประเด็นนี้สำคัญอยู่ที่ว่าจะเลือกมองจากมุมไหนเท่านั้นเอง

พระยาตะกำ

คหบดีชาวมอญผู้ปฏิสังขรณ์เจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ)

หลวงโยนการวิจิตร (มองปันใหญ่ อุบโยคิน) หรือ พระยาตะกำ^{๑๑} เดินทางเข้ามาเมืองเชียงใหม่เมื่ออายุ ๓๐ ปี ประกอบอาชีพครั้งแรกเป็น “หมอนวด” อยู่ในคุ้มของเจ้าอินทวิไชยยานนท์ เป็นที่โปรดปราน เพราะเป็นคนดีมีความประพฤติเรียบร้อย ขยันขันแข็ง และมีลักษณะดี จึงทำให้เจ้าอินทวิไชยยานนท์และเจ้าหญิงอุบลวรรณสนับสนุนให้ทำสัมปทานป่าไม้โดยบริษัทบอมเบย์ ที่มารับสัมปทานผูกขาดทำอยู่ในป่าแม่แจ่ม หลังจากหมดสัญญา กับบริษัทบอมเบย์แล้วจึงมารับทำสัมปทานป่าไม้ของเจ้าอินทวิไชยยานนท์ที่อำเภอแม่สะเรียง จากนั้นจึงมารับช่วงสัมปทานป่าไม้จากบริษัทบอเนียวทำป่าไม้ในเขตท้องที่อำเภอฝาง กิจการเจริญรุ่งเรืองจากความสามารถของตนเอง และแรงสนับสนุนจากเจ้าอินทวิไชยยานนท์ และพระธิดา จนมีช้างทำงานถึง ๓๐๐ เชือก ซึ่งถือว่าผู้ที่มีความสามารถและมีกำลังทรัพย์เท่านั้นถึงจะมีได้ กิจการขยายตัวออกไปอีกมาก คือการขอสัมปทานป่าของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต เจ้านครลำปาง และได้สัมปทานป่าแม่ต๋านเขตเมืองลอง (จังหวัดแพร่ปัจจุบัน) ชื่อเสียงของหลวงโยนการวิจิตรจึงแพร่หลายไปทั่วภาคเหนือไม่เพียงแต่เศรษฐกิจป่าไม้ด้วยกันเท่านั้น แต่ที่รู้จักกันทั่วไปทั้งหมู่บ้าน ชำราชากรใหญ่ น้อย ประชา

ชนชาวเมือง ตลอดถึงชาวป่าชาวเขา ลูกจ้างคนงานป่าไม้ทั่วไป ด้วย

หลวงโยนการวิจิตรยังเป็นที่นับถือในหมู่ชาวมอญพม่า เจี้ยว ฯลฯ ที่อยู่ในบังคับกงสุลอังกฤษ เห็นได้จากในเวลาต่อมา มีสเตอร์แบร์กเกต (บิดาของ ยอห์น แบร์กเกต นายช่างผู้เชี่ยวชาญทางเครื่องยนต์ดีเซล) กงสุลใหญ่อังกฤษสมัยนั้น เสนอให้หลวงโยนการวิจิตร มีตำแหน่งเฮดแมนหรือผู้แทนชุมชนชาวพม่าในเชียงใหม่ ได้รับพระราชทานขนานน้ำพานรองทองคำเป็นเกียรติยศ เมื่อเริ่มมีทรัพย์สินเงินทองมากขึ้น หลวงโยนการวิจิตร จึงทำกุศล โดยบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ และสร้างสาธารณูปโภค เป็นทานและให้การสนับสนุนทางราชการ โดยเฉพาะเมื่อคราวเกิดจลาจลพวกเจี้ยวที่เมืองแพร่ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ได้ช่วยเหลือทางการเงินและให้ช่างเป็นพาหนะขนส่งเครื่องยุทโธปกรณ์ของราชการอย่างเต็มกำลัง

เมื่อเสร็จสิ้นจากการปราบปรามกบฏเจี้ยว พระยาสุรสีห์ ข้าหลวงมณฑลพายัพ จึงกราบบังคมทูลความดีความชอบต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงแต่งตั้งเป็นหลวงโยนการวิจิตร รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ต่อมาอีก ๓ ปี คือ พ.ศ. ๒๔๕๓ ก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกเป็นเกียรติยศ

หลวงโยนการวิจิตรมีภรรยา ๓ คน คือ คุณแม่แก้ว คุณแม่จิ้น และคุณแม่หน้อย มีบุตรธิดาจากภรรยาทั้ง ๓ คน ทั้งหมด ๑๔ คน และได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า “อุปโยคิน” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙

ภาพถ่ายพระยาตะก่า

หลวงโยนการวิจิตรถึงแก่กรรมด้วยโรคชราเมื่ออายุ ๘๔ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ หลังจากได้เฝ้าถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จเลียบมณฑลฝ่ายเหนือไม่กี่วัน และนอกจากวัดเจ็ดยอด (กุคำ) แล้ว หลวงโยนการวิจิตร ได้สร้างบูรณปฏิสังขรณ์อีกหลายวัดในเชียงใหม่ เช่น วัดชัยมงคล วัดแสนฝาง และวัดอุปคุต (พม่า) เป็นต้น

ขอขอบคุณ

คุณวัชร ชมพู ภัณฑารักษ์ ประจำพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ ที่อนุเคราะห์ข้อมูล และภาพถ่ายจารึกวัดกานโถม (ช้างค้ำ) เชียงกุมกาม

คุณชินณวุฒิ วิลาวัลย์ นักโบราณคดีที่แนะนำและให้ความเห็นเกี่ยวกับโบราณคดีประวัติศาสตร์ล้านนา

เชิงอรรถ

^๑ รณนิ เลิศเลื่อมใส, ฟ้า-ขวัญ-เมือง จักรวาลทัศน์ดั้งเดิมของไทย: ศึกษาจากคัมภีร์โบราณไทอาหม. โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย, ม.ป.พ. ๒๕๔๑, หน้า ๒๐๔ อ้างถึงใน คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔ หน้า ๒๗-๒๘.

^๒ สงวน ชาติสุรัตน์, ตำนานสุวรรณคำแดง ในประชุมตำนานล้านนาไทย เล่มที่ ๑, กรุงเทพฯ: ป.พิศนาคะ, ๒๕๑๕ หน้า ๑๔๘.อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^๓ วิชัย พงษ์ศรีเพียร, (บรรณาธิการ), ปาไปสี่พู ปาเตียน, กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๙. หน้า ๓๕. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^๔ พระยาปริยัติธรรมธาดา (เปศล), จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์, ๒๕๓๐ หน้า ๓. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^๕ พระยาประจักษ์จักร (แช่ม บุนนาค), พงศาวดารโยนก, กรุงเทพฯ, ๒๕๑๕, หน้า ๒๙๘. อ้างถึงใน กรมศิลปากร, เวียงกุมกาม, (รายงานการขุดแต่งศึกษาและบูรณะโบราณสถาน หน่วยศิลปากรที่ ๔ เชียงใหม่ กองโบราณคดี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๒) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, ๒๕๓๔, หน้า ๒๓.

^๖ “เวียงกุมกาม: ราชธานีเริ่มแรกของล้านนา” <http://dvthai5.tripod.com/old-town2.htm> วันที่สืบค้น ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑ และ “แคว้นแคว้นแห่งลุ่มน้ำแม่ระมิงค์” http://www.thai-tour.com/thai-tour/North/Chiangmai/data/pic_viang-kumkam.htm วันที่สืบค้น ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๑.

^๗ กรมศิลปากร, โบราณคดีสามทศวรรษที่เวียงกุมกาม, กรุงเทพฯ: การพิมพ์, ๒๕๔๘ หน้า ๕๐-๑๐๕.

^๘ อัน เพนธ์, จารึกวัดกานโถม (ช้างค้ำ) เชียงใหม่. นิตยสารศิลปากร ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๓๒) หน้า ๔๑-๔๘. และดูเพิ่มเติมใน ก่องแก้ว วีระประจักษ์, ศิลปจารึกพบใหม่ที่เจดีย์เหลี่ยม และการศึกษาวิเคราะห์จารึกเวียงกุมกาม ใน กรมศิลปากร, โบราณคดีล้านนา, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, ๒๕๔๐ หน้า ๒๗๑-๒๙๓.

^๙ “เวียงกุมกาม: ราชธานีเริ่มแรกของล้านนา” [http:// dvthai5.tripod.com/old-town2.htm](http://dvthai5.tripod.com/old-town2.htm) วันที่สืบค้น ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑.

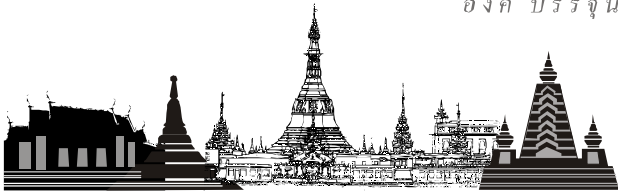
^{๑๐} สุภัญญา เบาเนิด, “เจดีย์เหลี่ยมนอกเวียงกุมกาม” นิตยสารศิลปากร ฉบับที่ ๔๑ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๔๑) หน้า ๗-๒๑.

^{๑๑} กรมศิลปากร, โบราณคดีล้านนา, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, ๒๕๔๐ หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

วัดมอญในเมืองไทย ๖๖๖๖๖๖๖๖

องค์ บรรจุน

วัดชัยมงคล

องค์ บรรจุน

วัดชัยมงคล เป็นวัดในชุมชนเมืองริมลำน้ำปิง สายเลือดใหญ่ของมหานครเชียงใหม่ อดีตอาณาจักรอันรุ่งเรืองของล้านนา แม้วันนี้จะมีชาวบ้านในชุมชนนี้น้อยคนที่ยังรับรู้ตัวตนเองสืบเชื้อสายมาจากเม็ง (มอญ) แต่ประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าปรัมปรา รวมทั้งรูปแบบในการดำเนินชีวิตประจำวันล้วนบ่งชี้ว่า พวกเขาต่างมีบรรพบุรุษเป็นเม็งอย่างไม่ต้องสงสัย ประกอบกับคำบอกเล่าของพ่ออยู่แม่อยู่ในบ้านเม็งแห่งนี้ที่ยืนยันว่า คนเม็งมีภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนซึ่งภาษาเม็งต่างไปจากคำเมืองทั่วไป แต่ “คนสุดท้ายที่พูดเม็งเพ่งตายไปเมื่อชาวปีมานี้เอง...”^๑ นำเสียดายที่เรามาถึงบ้านเม็งแห่งนี้ช้าไปเพียง ๒๐ ปีเท่านั้น

เจดีย์มอญวัดชัยมงคล

วัดชัยมงคลเป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองเชียงใหม่ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดสร้างและสร้างขึ้นในสมัยใดแน่ แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีและโบราณสถานทำให้เชื่อได้ว่าวัดแห่งนี้มีอายุอยู่ในราว ๖๐๐ ปี^๒

วัดชัยมงคลตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๓ ถนนเจริญประเทศ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บนเนื้อที่กว่า ๕ ไร่ ทิศเหนือติดต่อกับสถานกงสุลฝรั่งเศส ทิศใต้ติดกับบ้านเรือนชาวบ้าน ส่วนทิศตะวันออกติดแม่น้ำปิง โดยมีถนนเจริญประเทศตัดผ่านด้านหลังวัด (ปัจจุบันคือหน้าวัด) แต่เดิมที่ดินวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนานไปกับถนนเจริญประเทศและลำน้ำปิง ด้านทิศตะวันตกตั้งแต่เจดีย์มอญถึงถนนใหญ่ เป็นบ้านพักของกงสุลฝรั่งเศส ครอบครองแก้ว คันฉ่อง อดีตเจ้าอาวาส คาดการณ์ว่าต่อไปภายหน้าญาติโยมจะเดินทางมาทำบุญที่วัดลำบาก เนื่องจากบ้านเรือนชุมชนติดวัดได้ทำรั้วรอบขอบชิดรอบด้าน ส่วนถนนเลียบลำน้ำปิงก็ถูกน้ำกัดเซาะพังไปหมดสิ้น ครอบครองแก้วจึงเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสเพื่อขอแลกที่ดิน โดยแลกเนื้อที่ด้านทิศเหนือกับด้านทิศตะวันตก เพื่อให้วัดมีเนื้อที่ติดกับถนนเจริญประเทศ รัฐบาลฝรั่งเศสเห็นชอบตามข้อเสนอ ที่ดินของวัดและสถานกงสุลฝรั่งเศสซึ่งแต่เดิมเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จึงกลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่าดังในปัจจุบัน จากนั้นทางวัดจึงได้ทำการย้ายเจดีย์องค์เก่าซึ่งติดกับรั้วกงสุลฝรั่งเศสเดิมมาสร้างใหม่เป็นเจดีย์ทรงมอญ (เม็ง) ดังที่เห็นยังสถานที่ปัจจุบัน

วัดชัยมงคลเป็นวัดมอญมาแต่เดิม ตามประวัติของทางวัดระบุว่าวัดมีชื่อเป็นภาษามอญว่า วัดมะเล่อ หรือ มะเล็ง ซึ่งหมายถึง รุ่งแจ้ง หรือ รุ่งอรุณ^๓ แต่จากการตรวจสอบคำในภาษามอญ ไม่พบคำใดที่มีความหมายตรงกัน นอกจากคำข้างเคียงคือ မုလိ (หมะเล่อ) แปลว่า มะลิ ส่วนคำที่มีความหมายว่ารุ่งอรุณนั้นได้แก่ ဘရို (อะซอน) ส่วนคำที่มีความหมายในทำนองอรุณรุ่งอีกคำได้แก่ ဝးတူးကွင် (เยยะฮ์ตะมะฮ์เกลิง) ซึ่งอาจเป็นไปได้มากที่สุด ด้วยการออกเสียงแบบคำเมืองและมีการร่อนเสียงจาก เยยะฮ์ตะมะฮ์เกลิง เป็น ตะมะฮ์เกลิง และเป็น มะเล็ง ในที่สุดแต่ก็ดูจะเป็นได้ยากเนื่องจากชื่อบ้านนามเมืองในอดีตมักเรียกตามสภาพธรรมชาติ หรือจดหมายตาที่เด่นชัดเป็นที่สังเกตุมากกว่าจะเรียกขึ้นตามสิ่งที่เป็นนามธรรม อีกกรณีหนึ่งถ้าหากพิจารณาจากชื่อวัด “ชัยมงคล” ในปัจจุบันและเทียบเคียงกับชื่อวัดในภาษามอญดั้งเดิม ได้แก่ มะเล่อ หรือ มะเล็ง รวมทั้งคำในภาษามอญที่มีความหมายสอดคล้องกับชื่อปัจจุบัน ที่ใกล้เคียงที่สุดคือคำว่า မူ (หมะเหง่อ) แปลว่า มงคล ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องต้องกันอย่างยิ่ง แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อสังเกตและข้อสันนิษฐานเท่านั้น ไม่อาจจะระบุที่มาให้ชัดเจนได้ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม วัฏจักรชีวิต

วัดยังระบุว่าเหตุที่มีการเปลี่ยนชื่อเป็นวัดชัยมงคลนั้น เนื่องจากตรงทำนน้ำหน้าวัดเป็นทำนขึ้นลงและจอดเรือแพ โดยเฉพาะเจ้านายฝ่ายเหนือมักใช้ทำนน้ำแห่งนี้เป็นที่เรือขึ้นลงกรุงเทพฯ ต่อมาพระราชชายาเจ้าดารารัศมีจึงได้ขอพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เปลี่ยนชื่อวัดมะเล่อ หรือมะเล็ง เป็นวัดชัยมงคลดังกล่าว ส่วนในหมู่ชาวบ้านยังคงเรียกชานชื่อเดิม รวมทั้งยังมีการเรียกวัดแห่งนี้ว่า **วัดอุปาเม็ง** หรือ **วัดอุปานอก** เนื่องจากเป็นวัดของชาวเม็ง รวมทั้งเพื่อเรียกให้สอดคล้องกับวัด **อุปาใน** ที่หมายถึงวัด บุปพาราม เนื่องจากเป็นวัดเม็ง และสร้างโดยชาวเม็ง แต่ภายหลังเมื่อเชียงใหม่ปลดแอกตนเองจากพม่า มีการผลักดันชาวพม่าและชาวเม็งกลับเมืองของตน และยังมีชาวเม็งบางส่วนหลงเหลืออยู่จำนวนหนึ่ง โดยชาวบ้านเห็นว่าวัดชัยมงคลนั้นเป็นวัดที่พืดน่องกับวัดบุพพาราม

แต่เดิมอุโบสถของวัดชัยมงคลเป็นอุโบสถแบบมอญ ที่เรียกว่า สีมาน้ำ สร้างบนแพลอยอยู่ในแม่น้ำปิง ติดกับกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อฤดูน้ำหลากในราวปี ๒๔๗๘ ได้มีซุงลอยน้ำพุ่งเข้าชนอุโบสถพังเสียหายไม่สามารถใช้ทำสังฆกรรมได้ ครูปาดวงแก้วได้สร้างอุโบสถขึ้นใหม่บนบก ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาพร้อมทั้งพิธีฝังลูกนิมิตเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ซึ่งอุโบสถของวัดชัยมงคลมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือเป็นทั้งอุโบสถและวิหารอยู่ในหลังเดียวกัน ภายในมีพระพุทธรูปชัยมงคล

ปางมารวิชัย ก่อด้วยอิฐถือปูนลงรักปิดทอง เป็นพระประธานของวัด ซึ่งได้จำลองแบบมาจากพระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอก นอกจากนี่ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านหลังพระประธาน มีธรรมาสนี้ไม้สักแกะสลักรูปนาค ๗ เศียร อายุ ๗๕ ปี และพระพุทธรูปไม้สักแกะสลักปางเปิดโลก อายุราว ๕๐๐ ปี ซึ่งได้มาจากวัดกิติ (ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ในพื้นที่โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่)

ปัจจุบันวัดชัยมงคลได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ซ่อมแซมเสนาสนะสงฆ์ และปลูกสิ่งก่อสร้างอำนวยความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาทำบุญสุนทานเพิ่มเติม ลำดับเจ้าอาวาสที่ปกครองวัดชัยมงคลนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เท่าที่ปรากฏหลักฐานมีดังนี้คือ

๑. ครูปาดวงแก้ว คำนธิ์ยะ ชาตะ พ.ศ. ๒๔๑๙ มรณะภาพ ปี พ.ศ. ๒๔๔๑

๒. พระกมล (แก้ว) โกวิท ลาสิกขาบท

๓. พระครูสิทธิวิธคุณ (พระจันทร์แก้ว) ลาสิกขาบทเดิม

๔. พระอนันต์ (บุญมา) สุวรรณทัต ลาสิกขาบท

๕. พระอธิการคำมูล ปญฺญาวโร ลาสิกขาบท

๖. พระอธิการคำปัน กตปุญฺญ ลาสิกขาบทเดิม

๗. พระอธิการบุญศรี ปภสฺสโร ลาสิกขาบท

๘. พระอธิการอินจันทร์ ขนฺติพโล ลาสิกขาบท

๙. พระสวาท สุตฺตมฺโม ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส

โกฏบรรจจุรัฐครูปาดวงแก้ว คำนธิ์ยะ

พระประธานวัดชัยมงคล

๑๐. พระอิทธิพรประหยัด พรหมปัญโญ ลาสิกขาบท
๑๑. พระอิทธิการแก้ว สุจิตโต พ.ศ. ๒๕๔๓ – ปัจจุบัน

ผู้เขียนเดินทางมาถึงวัดชัยมงคลเป็นเวลาตะวันใกล้ลับฟ้าแล้ว ภิกษุสามเณรและศรัทธาสาธุชนทั้งหลายบางตา กิจกรรมภายในวัดเป็นไปอย่างสงบเงียบ ไม่ต่างจากสายน้ำแม่ปิงที่ไหลเฉื่อยทอดตัวยาวผ่านใจกลางเมืองเชียงใหม่ แสงสุดท้ายของวันสะท้อนซอฟ้าไประกาทางหงส์มกรคาบพญานาคสูงเด่นงามสง่าบนราวบันไดอุโบสถ รวมทั้งหงส์ทองเหนือหลังคาอุโบสถ ซึ่งล้วนแล้วแต่ฉาบทาด้วยสีทองสุกสกาวแวววาวเข้าตาลาแสงสุริยระยิบระยับไหวไปมา บอกเล่าคนเดินทางผ่านไปอย่างอ้อยอิ่ง บทสนทนาสั้นๆ กับท่านเจ้าอาวาสแม้ไม่เต็มอิม แต่ก็ชี้ทางสว่างได้อย่างยิ่ง ท่านกลูกูกจกคั่นหนังสือประวัติวัดให้อ่านประกอบ และอธิบายเรื่องราวเป็นมาเป็นไปอย่างย่อด้วยเวลาที่จำกัด และจบลงเมื่อสามเณรย่าม้อง และวักลอง เรียกชุมนุมสงฆ์ทั้งวัดเพื่อทำวัตรเย็นพร้อมกัน

ผู้เขียนเดินออกจากวัดชัยมงคล วัดที่ครั้งหนึ่งได้ชื่อว่าเป็นวัดของชาวเม็ง (มอญ) ทุกวันนี้ชื่อบ้านเม็ง วัดเม็ง และคนเม็งยังคงอยู่ ณ ที่แห่งเดิม แต่สำนักและวิถีชีวิตกลับเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกาลเวลา สัมภาษณ์เม็งจึงถูกกลืนหายไป การมาบ้านเม็งในวันนี้จึงไม่ได้ยินเสียงเม็ง แต่นับว่ายังโชคดีที่ยังได้ยินเรื่องราวของชาวเม็ง แม้ว่าเราจะมาถึงช้าเกินไป คำถามที่ตามมาก็คือ ยังมี บ้านเม็งหรือบ้านมอญอีกสักกี่แห่งที่เราจะไปไม่ถึง เพื่อที่เราจะได้จับบันทึกเรื่องราวของพวกเขาไว้ ก่อนที่เรียวแรงและสำเนียงมอญจะจางหายไป และอย่างไร คนมอญเหล่านั้นจะลุกขึ้นมาเก็บรักษาพื้นที่ตัวตนและส่งเสียงอย่างสม่ำเสมอ ไม่กลืนกลายไปกับหมอกควันที่ปกคลุมเมืองเชียงใหม่อย่างบ้านเม็งแห่งนี้

เชิงอรรถ

* สดใส หงษ์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, องค์ บรรจุน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเม็ง เลขที่ ๒๐๔ ถนนเจริญประเทศ ซ.๑๒ ก ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑.

๒ วัดชัยมงคล. (๒๕๔๗). ประวัติสังเขปวัดชัยมงคล. ใน หนังสือสวนมนต์: วัดชัยมงคล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

๓ วัดชัยมงคล. (๒๕๔๗). เล่มเดิม. หน้าเดียวกัน.

๔ วัดบุพพาราม. (๒๕๒๐). ประวัติวัดบุพพาราม. ใน อนุสรณ์หลวงพ่อนุญมี วิถีวิถี. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

* สมหมาย เปรมจิตต์. (๒๕๔๐). ตำนานสิบห้าราชวงศ์: ฉบับสอบชำระ. หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

ป่าใจดี เจ้าพิธีรำผีเม็ง

๑

เหมือนเช่นทุกครั้งที่เราเดินทางไปเรียนรู้และเสาะหาเรื่องราวของคนมอญในจังหวัดต่างๆ จังหวัดที่ดูเหมือนว่าความเป็นมอญได้เลือนหายไปจากความทรงจำของผู้คน ไม่ใช่แต่ผู้คนทั่วไปเท่านั้นที่ลืมเลือนความเป็นมอญในหมู่บ้านห่างไกล เพราะมีหลายครั้งหลายคราที่ผู้คนในพื้นที่นั้นเอง แม้จะสืบทอดเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ วิถีคิด วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่สำเนียงก็บ่งชี้ชัดว่าเป็นชาติเชื้อมอญ กระนั้นก็ยังไม่รู้ตัวเองว่ามีสายเลือดมอญอยู่ในกายเต็มเปี่ยม เราจึงมักจะถูกตั้งคำถามอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่า “จังหวัดนี้มีคนมอญด้วยหรือ”

“เชียงใหม่มีมอญด้วยหรือ” คือคำถามที่เกิดขึ้นเมื่อเราเลือกที่จะไปสืบค้นร่องรอยของชุมชนมอญในจังหวัดที่เรียกได้ว่าเป็นเมืองหลวงของภาคเหนือ แต่การตัดสินใจของเราไม่ได้เริ่มต้นจากความว่างเปล่า จากการสืบค้นเอกสารหลายแหล่ง แม้แต่สืบค้นข้อมูลในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศล่วงหน้า เราพบว่าหมู่บ้านที่เรียกว่า “บ้านมอญ” อยู่ในอำเภอสันกำแพง รวมทั้งมีหมู่บ้านที่มีชื่อลงท้ายด้วยคำว่า “เม็ง” อยู่ไม่น้อยในจังหวัดเชียงใหม่ ดังเช่น บ้านเม็ง, บ้านสันนาเม็ง, บ้านร้องเม็ง และบ้านอุเม็ง เป็นต้น ซึ่งคำว่า เม็ง นั้นเป็นคำในภาษาถิ่นเหนือที่หมายถึงมอญ ข้อมูลเหล่านี้ทำให้เราเชื่อว่า ร่องรอยความเป็นมอญแห่งเมืองเชียงใหม่คงจะยังพอมิให้เห็น ถึงแม้การไปสืบค้นข้อมูลของเราในครั้งนี้จะไม่ได้พบคนเม็ง หรือ คนมอญ แม้แต่คนเดียว แต่ก็มีคามหวังอยู่ลึกๆ ว่าอย่างน้อยเราน่าจะได้ฟังเรื่องเล่าจากใครสักคนว่าครั้งหนึ่ง เคยมีคนเม็งอยู่ในตำนานของหมู่บ้าน

และก็เป็นเช่นนั้นทุกครั้งที่ผ่านมา ที่เราพบว่าเรื่องราวของคนมอญและความเป็นมอญยังคงดำรงอยู่แม้ว่าครั้งนี้เราจะต้องใช้ความพยายามมากกว่าครั้งก่อนๆ ก็ตาม

๒

บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มีวัดแห่งหนึ่งชื่อว่า “วัดบุพพาราม” ที่ตามประวัติระบุว่า เป็นวัดเม็ง (มอญ) เราจึงเริ่มสืบค้นด้วยการสอบถามพระสงฆ์สามเณร และผู้เฒ่าผู้แก่ย่านนี้ว่า ยังคงมีคนเม็งหรือคนมอญอาศัยอยู่หรือไม่ คำตอบแรกที่ได้รับคือ “ไม่มี” เราจึงเดินสอบถามไปเรื่อยๆ จนในที่สุดเราก็พบร่องรอยเมื่อได้รับคำตอบว่ามีคนป่าคนหนึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการพ้อนผีเม็ง เราจึงไปตามหาตามคำบอก

“สิ่งสำคัญในการทำหน้าที่ของป่าคือ ความจริงใจ และ ความเชื่อที่มีต่อผีบรรพบุรุษ ป่าเชื่ออย่างจริงใจว่าผีที่มาเข้าคนพอนคือผีปู่ย่าและผีญาติๆ ที่มาสอนสั่งและตักเตือนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสมที่ควร”

ป้าไส ไหงษ์ทอง

พี่จรัสศรี ไหงษ์ทอง กำลังอธิบายเรื่องศาลปู่ย่า

ครอบครัวสี่ชั่วคน

“ป้าไส” หรือ นางสดใส ไหงษ์ทอง คือคุณป้าผู้หนึ่ง บ้านป้าไสอยู่ในซอยเล็กๆ บนถนนเจริญประเทศซึ่งเป็นถนนที่ขนานไปกับแม่น้ำปิง บนถนนเส้นเดียวกันนี้มีวัดที่ชื่อว่า “วัดชัยมงคล” ที่ยังคงมีเจดีย์สถาปัตยกรรมแบบมอญ รวมทั้งจารึกประวัติของวัดชัยมงคล ก็ระบุชัดว่าเป็นวัดของชาวมอญ (เม็ง) ยิ่งทำให้เราเชื่อว่าชุมชนริมแม่น้ำปิงแห่งนี้คือชุมชนเม็ง และน่าจะเชื่อว่าป้าไสก็คงจะเป็นคนมอญเช่นกัน

บ้านป้าไสประกอบไปด้วยคน ๔ รุ่น คือตัวป้าไสเอง ลูกหลาน และเหลน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิง ป้าไสอายุ ๗๘ ปี อารมณ์ดี คุยสนุก ป้าบอกว่าตัวป้าเองพูดเม็งไม่ได้ แม้แต่พ่อแม่ของป้าเองก็รู้ภาษาเม็งเพียงไม่กี่คำ และยิ่งตอนที่พอกับแม่เสียชีวิตนั้น ป้าไสเพิ่งมีอายุได้เพียง ๑๕ ปีเท่านั้น สิ่งที่ป้าบอกเล่าทำให้เราเห็นว่าความเป็นเม็ง (มอญ) ในเมืองเชียงใหม่คงค่อยๆ สูญหายไปตามกาลเวลา ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาที่มีอารยธรรมของตนเอง ความเป็นล้านนาจึงมีอิทธิพลเหนือผู้คนในดินแดนแห่งนี้

อย่างไรก็ดี ป้าไสก็ยังเรียกตัวเองว่าเป็น “คนเม็ง” และเมื่อป้าเล่ารายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ของการรำผีเม็งให้เราฟัง

ก็ทำให้เราเห็นว่าถึงแม้ว่าภาษาเม็งจะหายไปจากชุมชนนี้ แต่ความเป็นเม็งยังคงปรากฏอยู่ในพิธีกรรมและความเชื่อในการดำเนินชีวิต เพราะการฟ้อนผีเม็งที่ป่าไผ่เล่าให้ฟังนั้น แทบจะไม่ต่างจากการรำผีมอญของคนมอญในแถบภาคกลางที่เราคุ้นเคย และป่าไผ่ก็คือผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความเป็นเม็งผ่านการทำหน้าที่ผู้อำนวยการพิธีกรรมฟ้อนผีเม็ง หรือพิธีรำผีมอญ และป่าไผ่คือ “ไต้ง” (๐๓๘) ในภาษามอญ แม้ว่าป่าจะไม่รู้จักคำนี้ก็ตาม

ป่าไผ่บอกว่าสิ่งสำคัญในการทำหน้าที่ของป่าคือ “ความจริงใจ” และ “ความเชื่อ” ที่มีต่อผีบรรพบุรุษ ป่าเชื่ออย่างจริงใจว่าผีที่เข้ามาเข้าคนฟ้อนคือผีปู่ย่าและผีญาติๆ ที่มาสอนสั่งและดักเตือนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสมที่ควร แต่ป่าก็บอกว่าคนสมัยนี้ไม่ค่อยเชื่อผีกันแล้ว รวมทั้งคนที่จะมาฟ้อนผีก็น้อยลง เพราะรู้สึกอายนที่จะฟ้อน ซึ่งป่าก็รู้สึกกังวล

๓

ป่าไผ่มีลูกสาวชื่อ “จรัสศรี” ซึ่งขณะที่เราพูดคุยกับป่าไผ่นั้น พี่จรัสศรีก็มานั่งคุยอยู่ด้วยตลอด รวมทั้งช่วยอธิบายขยายความสิ่งที่ป่าไผ่เล่าให้เราเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยอ้างว่า “แม่เขาอายุมากแล้ว เป็นเริ่มจะซีเหลืองซีดำไปเยอะ เดี่ยวจะเล่าไม่ละเอียด” นั้นแสดงว่าพี่จรัสศรีรู้รายละเอียดของพิธีกรรมทุกอย่าง ซึ่งพี่จรัสศรีเองก็ยอมรับว่าตนเองชอบฟ้อน จะไปร่วมฟ้อนด้วยบ่อยครั้งเวลามีพิธีฟ้อนผีเม็ง เราจึงถามป่าไผ่ว่าพี่จรัสศรีจะเป็นคนสืบทอด

พี่จรัสศรี หงษ์ทอง ช่วยป่าไผ่เล่าเรื่องผีเม็ง

พิธีฟ้อนผีเม็ง

หน้าที่ผู้อำนวยการพิธีกรรมต่อจากป่าไผ่หรือไม่ ป่าบอกว่าพี่จรัสศรีทำไม่ได้หรอก เพราะรู้ไม่ละเอียด ไม่พิถีพิถันพอ และป่าก็มองคนที่สืบทอดไว้แล้ว พี่จรัสศรีเองก็บอกว่า ตัวเองไม่เหมาะที่จะทำหน้าที่นี้ แม้ว่าจะรู้รายละเอียดขั้นตอนพิธีกรรมอย่างดียิ่งก็ตาม

สิ่งที่ป่าไผ่และพี่จรัสศรีพูด ทำให้เรานึกถึงเรื่องสั้น “เพลงใบไม้” ของวณิช จรุงกิจอนันต์ ที่เป็นเรื่องราวของแม่เพลงเอกแห่งเมืองสุพรรณกับหลานสาว ผู้ซึ่งไม่เคยฝึกวิชาจากแม่เพลงและออกจะแสดงความเบื่อหน่าย แต่อยู่ใกล้ชิดและคอยดูแล จนวันหนึ่งเมื่อแม่เพลงเฒ่าสิ้นใจขณะเตรียมตัวอยู่ข้างเวที เมื่อถึงเวลาแสดง หลานสาวก็ลุกขึ้นมาร้องแทนด้วยน้ำเสียงและลีลาที่ไม่ผิดไปจากแม่เพลงเอก

หากวันนั้น วันที่เรามองเขาไปในแววตาของพี่จรัสศรี และเราสังเกตเห็นอะไรบางอย่าง แล้วเมื่อวันหนึ่งไม่มีป่าไผ่ พี่จรัสศรีก็อาจจะเป็นดังหลานสาวของแม่เพลง ที่อาจจะลุกขึ้นมาทำหน้าที่ที่สำคัญนี้ต่อไป ก็เป็นไปได้...

๔

เหมือนเช่นทุกครั้งที่เราเดินทางไปเรียนรู้และเสาะหาเรื่องราวของคนมอญในจังหวัดต่างๆ จังหวัดที่ดูเหมือนว่าความเป็นมอญได้เลือนหายไปจากความทรงจำของผู้คน ที่เรามักจะถูกถามว่า “จังหวัดนี้มีคนมอญด้วยหรือ” แต่ทุกครั้งที่เราออกไปตามหา เราก็พบว่าคนมอญและความเป็นมอญยังคงดำรงตนอยู่อย่างเงียบๆ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ป่าไผ่ก็เป็นเช่นนั้น ป่าไผ่ยังคงเรียกตัวเองว่าเป็น “คนเม็ง” และทำหน้าที่สืบทอดพิธีกรรมของเม็งอยู่จนทุกวันนี้ และเมื่อเราถามป่าไผ่ว่าถ้ามีคนมารับหน้าที่นี้ต่อจากป่าแล้วป่าไผ่จะยังทำหน้าที่นี้อยู่หรือไม่ ป่าบอกว่า “จะทำไปจนตาย...”

บันทึกส่งท้าย

หลังจากเรากลับจากเชียงใหม่ได้ ๒ วัน น้องขวัญกมล หงษ์ทอง ลูกสาวพี่จรัสศรี ก็ส่งอีเมลภาพการฟ้อนผีเม็งมาให้ตามสัญญา แล้วโทรศัพท์มาถามเพื่อให้แน่ใจว่าได้รับ พี่จรัสศรีเองก็โทรศัพท์มาถามด้วยความเป็นห่วง รวมทั้งอธิบายภาพที่ส่งมาให้เราเข้าใจ

วันนั้นจนวันนี้ยังรู้สึกประทับใจ “ครอบครัวสี่ชั่วคน” นี้ อยู่ไม่ลืม วันที่เราไปหา ป้าไสพุดคุยกับเราอย่างเป็นกันเอง พี่จรัสศรีทำงานในมือมาช่วยเสริมแต่ต้นจนจบ พาเราไปดู “ศาลปู่ย่า” บ้านต่างๆ พาไปดูต้นสนพำเม็ง (สนพำรามอญ หรือ ขาไก่ดำ) และเมื่อเราถามถึงภาพการฟ้อนผีเม็ง ป้าไสบอกว่าให้นักวิจัยนักศึกษาที่มาขอข้อมูลไปหมดแล้ว ไม่เคยเก็บไว้เลย น้องขวัญกมลซึ่งนั่งฟังอยู่ห่างๆ กุญแจจอลูกไปหยิบวิดีโองานฟ้อนผีเม็งให้ดู และบอกว่าจะไปขอรูปบ้านนั้นบ้านนี้มาให้ แต่เนื่องจากเราต้องรีบกลับ น้องขวัญกมลจึงรับอาสาจะส่งตามมาให้วันหลัง

น้ำใจดีน้ำใจที่ “ครอบครัวสี่ชั่วคน” มีให้เรา และมีท่าทีใส่ใจเรื่องผีเม็งอย่างที่เรารู้เห็น ทำให้เราเชื่อว่า ความเป็นเม็งที่บ้านเม็งจะยังคงอยู่ต่อไป อย่างน้อยก็อีกสองชั่วอายุคน

เสาหงส์ - ธงตะขาบ มอญปากลัด

จำหน่าย และรับสั่งทำ เสาหงส์ ธงตะขาบ ย่ามสูง โสร่ง เข็มกลัด ปลีกและส่ง

ติดต่อ: ปริญญา กุลปรการ ๐๖๖๔๖๖ ๐๖๖๔๖๖ ๐๖๖๔๖๖ ๐๖๖๔๖๖

เลขที่ ๑๗๗ ถนนลาดหญ้า ตำบลลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๑๓๐

โทรศัพท์: ๐ ๒๔๖๔ ๓๒๗๒, ๐๘๔ ๐๐๖ ๔๗๗๗

เขียวก้านดิบ

จำหน่ายพันธุ์ไม้ อุปกรณ์ตกแต่งสวน

จำหน่าย-รับซื้อของเก่า
นานาชนิด

พันธุ์ไม้อินดิน ไม้ผล

ไม้ดอก ไม้ประดับ

ทั้งเมืองร้อน และเมืองหนาว

รับออกแบบตกแต่งสวน

บริการเป็นกันเอง ราคามิตรภาพ

ฟรี
บริการให้คำปรึกษาการตกแต่งสวน

ดูภาพ ลือขจร โทรศัพท์: ๐ ๒๕๗๓ ๒๕๗๓, ๐๘๕ ๖๖๖ ๕๖๐๓

ศิลปวัฒนธรรม ๑๐๐ ปี ๑๐๐ ปี

ปริญญา กุลปรการ

รำผีมอญฟ้อนผีเม็ง

ปริญญา กุลปรการ

สวัสดีครับท่านผู้อ่านทุกๆ ท่าน ฉบับนี้ผมจะนำเสนอ ศิลปวัฒนธรรมมอญเช่นเคย แต่ครั้งนี้ไปไกลกันสักหน่อย ไปดูวัฒนธรรมมอญเมืองเหนือกันบ้าง นั่นคือ การฟ้อนผีเม็ง เมื่อได้ใจพื้ได้แล้วจะเขียนอะไรก็ต้องมาดูละเอียดง่าว่าอยู่ทางภาคเหนือ ได้ทำการบ้านด้วยการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ แนนอนว่ายังไม่พอ ต้องไปรู้ไปเห็นกับตาหยังให้ถึงรากเอามาฝากผู้อ่านจึงคิดว่าต้องขึ้นเหนือ นั่นคือจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เพื่อจะได้สำรวจพื้นที่ทางเหนือ ไปดูการฟ้อนผีเม็งว่าฟ้อนแบบใด เหมือนหรือต่างจากการรำผีมอญทางภาคกลางหรือไม่ เมื่อได้ข้อมูลพอสมควรแล้ว ก็ได้ขึ้นเหนือพร้อมกับคณะบรรณานิการวารสารเสียงรามัญ เมื่อ ๒๐-๒๓ มีนาคม ๒๕๕๑ ที่ผ่านมา

พวกเราเหมือนคนตาบอด แต่ก็อาศัยว่าในอดีตผมเคยอาศัยอยู่ที่เชียงใหม่หลายปี จึงพอจดจำเส้นทางได้บ้าง จุดแรกเราไปที่วัดบุพพาราม ถนนท่าแพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในอดีตเป็นวัดมอญ แต่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่กลายเป็นอดีตไปเสียแล้ว ไม่มีเจ้าอาวาสเม็ง (มอญ) ไม่มีคนเม็งอยู่ใกล้บริเวณวัดเลย ได้อ่านเพียงจารึกข้างกำแพง ที่บอกว่าครั้งหนึ่งที่นี่เคยมีคนเม็งอาศัยอยู่ เราจำต้องเดินออกจากวัด ตามชาวบ้านละแวกนั้นหลายต่อหลายราย และโชคดียังมาถึง ช่างเขียนป้ายชอยข้างวัดบุพพาราม ซึ่งอยู่ในพื้นที่มานานได้แนะนำว่า ลองไปพูดคุยกับคนเฒ่าช่างโรงเรียนพระหฤทัยวิทยาลัย ถนนเจริญประเทศ (ย่านเดียวกับโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนเรยีนาเชลี) “เข้าชอยข้ามันโกไปเลย ถามหาป้าไสใครๆ ก็รู้จัก...” ช่างเขียนป้ายตะโกนส่งท้าย

เมื่อเราไปตามที่บอก ก็ได้พบกับพี่จรัสศรี ลูกสาวของป้าไส หลังจากเราได้แนะนำตัวกันพอสมควร พี่จรัสศรีก็เชิญเรา ขึ้นบ้านไปพูดคุยกัน

ป้าไส มีชื่อจริงว่า นางสดไส หงษ์ทอง อายุ ๗๘ ปี บิดาและมารดาชื่อ นายป็น นางศรีนวล แก้วดี ถึงแก่กรรมแล้วทั้งคู่ ส่วนสามีของป้าชื่อนายฉลอง หงษ์ทอง ถึงแก่กรรมแล้วเช่นกัน ป้าไสมีบุตรสาวเพียงคนเดียวชื่อ นางจรัสศรี หงษ์ทอง ทั้งครอบครัวเป็นชาวม้ง (มอญ) เชียงใหม่โดยกำเนิด ป้าไสได้รับการถ่ายทอดวิชา “หัวหน้าผี” หรือ **ผู้อำนวยการพิธีรำผีม้ง** (ภาษามอญเรียกว่า โต้ง) จาก ยายจันดี มานิกุล ซึ่งยายจันดีได้รับการถ่ายทอดมาจาก ยายเพย ผู้ที่ป้าไสบอกว่าเป็นคนที่พูดม้งได้เป็น **คนสุดท้ายของหมู่บ้านและได้ตายไปนานแล้ว** ป้าไสจึงเป็นผู้สืบทอดและเป็นผู้อำนวยการพิธีรำผีม้งมาจนถึงทุกวันนี้

จุดประสงค์ของการฟ้อนผีม้งเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การแก้บนต่างๆ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ด้วยการบวงสรวงผีบรรพบุรุษ อันเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นอกจากจะเป็นการชุมนุมผีแล้วยังเป็นการรวมญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลให้มาร่วมชุมนุมกันอย่างน้อยปีละครั้ง

การฟ้อนผีม้งกับผีม้งเป็นการฟ้อนผีคนละชนิดกัน ผีม้งไม่ใช่ผีของแมลงตัวเล็กๆ ที่เรียกว่า มด และก็ไม่ใช่ผีพ่อมดแม่มดหมอผี หากแต่ผีม้ง คือผีประจำบ้านเรือนสามัญชนธรรมดาตามคติของพวกลัวะ (ละว้า) ส่วนผีม้ง คือผีแม่ทัพนายกอง ซึ่งคำเรียกม้ง ของชาวล้านนาหรือชาวเหนือหมายถึง มอญ และการฟ้อนผีม้งมีที่มาจากการนับถือผีบรรพบุรุษของมอญนั่นเอง

ทำไมต้องมีการฟ้อนผีม้ง?

เรื่องผีนี้เป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งทุกชนชาติก็มีความเชื่อแบบเดียวกัน การระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่กระทำกันมาอย่างยาวนานซึ่งเป็นสิ่งที่ดี อย่างน้อยก็สามารถตอบคำถามได้ คือ ทำแล้วสบายใจ เกิดพลังในการดำรงชีวิต สุขภาพจิตที่ดีย่อมส่งผลให้คุณภาพชีวิตดี บางครั้งเกิดมีการเจ็บป่วยขึ้นในครอบครัว ก็แสดงให้เห็นว่าผีปู่ย่าตายายไม่พอใจในการกระทำของลูกหลานจึงส่งผลให้เห็น จึงต้องมีการฟ้อนผีม้งขึ้น

การฟ้อนผีม้งจะเริ่มตั้งแต่เดือนหก (ราวเดือนมีนาคม การนับเดือนทางเหนือ จะนับก่อนทางภาคกลางสองเดือน) ซึ่งเดือนทางเหนือช่วงเดือน ๔, ๖, ๘, ๑๐ จะเป็นระยะเวลาที่ว่างจากงานไร่ นา โดยส่วนมากจะมีการฟ้อนกันทุกปี แต่เอาแน่ไม่ได้ในบางตระกูล เพราะต้องขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจด้วย เนื่องมาจากในปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการฟ้อนผีม้งแต่ละครั้งนั้นต้องใช้เงินราว ๕๐,๐๐๐ บาทหรือมากกว่านั้น เพราะค่าใช้จ่ายต่างๆ ในทุกขั้นตอนพิธีกรรมสูงมาก

การกำหนดวันฟ้อนนั้น ผู้ที่เป็นตัวแทนเจ้าของผีในตระกูล เรียกว่า **ที่นั่ง ม้าขี่** หรือ **ม้าทรง** จะเป็นร่างทรงและบอกให้ลูกหลานรู้ว่าจะฟ้อนเมื่อไหร่ เมื่อทราบวันฟ้อนที่แน่นอนแล้วจะบอกกันต่อๆ ไป แม้บางคนอยู่ไกลกันคนละจังหวัดก็ต้องมาร่วมฟ้อนด้วย

การจัดเตรียมงาน ต้องเตรียมการล่วงหน้า ๑ วัน วันแรกถือเป็นวันสุกดิบ เริ่มจากการสร้าง **ผาม** (ปะรำพิธี) ไว้กลางลานบ้าน สร้างง่าย ๆ ด้วยเสาไม้ไผ่หลังคามุงหญ้าคา แต่ในปัจจุบันอาจใช้ผ้าใบคลุมแทนเพื่อความสะดวก พื้นผามยกสูงประมาณหนึ่งคืบ (ผามของผีม้งไม่ต้องยกพื้น) ด้านหลังมีร้านสูงประมาณราวนม เอาไว้สำหรับเก็บข้าวของเครื่องใช้ในพิธีและเครื่องเซ่น โดยกลางผามจะมีผ้าขาวผืนยาว (คนเมืองเรียกว่า **ผ้าจ่อง** ภาษามอญเรียก ญาตฮะลัว) ผูกติดกับชื่อผามห้อยลงมาถึงพื้น ด้านหน้าผามห่างออกไป ๓-๔ เมตร ปักต้นแก้ว ๑ ต้น (คนมอญในภาคกลางใช้ต้นหงอนไก่ หรือ ต้นหว้า) เพื่อฟ้อนวนรอบเมื่อออกมาจากผาม ก่อนจะกลับเข้าผามเมื่อครบขั้นตอนในทุกชุด โคนต้นแก้วมีหม้อดินเผาใส่น้ำ ๓ ใบ และเมื่อสร้างผามเสร็จแล้ว ต้องสร้างหอผีขึ้นหนึ่งหลังไว้ใกล้กับผาม เพื่อให้บรรดาผีบรรพบุรุษมาอยู่ร่วมกันระหว่างฟ้อน โดยผามนี้จะต้อง สร้างให้เสร็จภายใน ๑ วัน และระหว่างก่อสร้างอยู่นั้นห้ามผู้สร้าง กินอาหารโดยเด็ดขาดจนกว่าจะแล้วเสร็จ ยกเว้นแต่น้ำเท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะเป็นการผิดผี และเมื่อพิธีฟ้อนเสร็จแล้วจะต้องรื้อผามทิ้งทันทีภายในวันนั้น

เครื่องบูชาศาลปู่ตา

อุปกรณ์ในการฟ้อน ประกอบด้วย ดาบ ไม้กระสวย (ทอผ้า) ต้นสั้นพริ้วเม้ง (ภาคกลางเรียก สันพริ้วมอญ หรือ ขาไก่ดำ)

การแต่งกายจะแต่งแบบมอญโบราณ เครื่องแต่งกายประกอบด้วย โสร่ง ผ้าถุง และผ้าสไบ (สำหรับคล้องคอและโพกหัว) ซึ่งผ้าถุงผ้าห่มเหล่านี้ต้องใช้เป็นจำนวนมากในการฟ้อนแต่ละครั้ง ผู้อำนวยการพิธีจะเตรียมมาให้และพาดไว้ที่ราวในผาม โดยไม่อนุญาตให้hungกางเกงหรือแต่งกายนอกเหนือจากที่กำหนดเข้าร่วมฟ้อน แต่สามารถนั่งดูอยู่วงนอกได้

เครื่องสังเวย ประกอบด้วยหัวหมู ไก่ต้ม ปลาข้าว (น้ำฮ้า) แกงฮังเล แกงขี้เหล็ก (ซึ่งในพิธีจะขาดเสียไม่ได้ ทั้งเช่นผีและเลี้ยงแขก) ข้าวตอก ขนมต้มแดงต้มขาว (ขนมแพ่ง) ขนมข้าวต้มมัด มะพร้าว กล้วย กล้วยเชื่อม (กล้วยหยิก) อ้อย ดอกไม้ และรูปเทียน จัดเป็นชุด จำนวน ๓๖ ชุด (ในพิธี) และเผื่อลูกหลานอีก ๔ ชุด รวมเป็น ๔๐ ชุด และเหล้า (สำหรับม้าทรงและแขกที่มาร่วมงาน ทำหน้าที่กระตุ้นเร้าคนฟ้อนให้บรรยากาศสนุกสนานต่างจากการรำผีมอญในภาคกลางทั่วไปซึ่งต้องใช้เหล้าเป็นเครื่องเช่นสำคัญชนิดหนึ่งในทุกขั้นตอน)

วงดนตรีปี่พาทย์ (ทางเหนือเรียกว่า การตีกิ่งก้อง หรือ กลองเต่งทั้ง หรือ วงปาด) หรือบางแห่งอาจใช้วงสละซอซึ่งแบบคนเมือง ต้องมีประกอบการฟ้อนตลอดทั้งวันทุกขั้นตอน การบรรเลงเพลงจะตีเป็นจังหวะ หรือเป็นชุดของการฟ้อนแต่ละเพลง เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลองสองหน้า กลองซัดจังหวะ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซอวง ปี่ (แน) ฉาบ ฉิ่ง ซอเล็ก และขำวงปี่พาทย์จะต้องมีหม้อปลาร้าตั้งเตาไฟ ห้ามคนภายนอกเข้าไปจับต้อง ระวังไม่ให้ตกแตกหรือล้มคว่ำโดยเด็ดขาด มิฉะนั้นจะเป็นการผิดผีจะต้องเริ่มต้นทำพิธีใหม่ทั้งหมดนับตั้งแต่เตรียมอุปกรณ์เชิญแขก และสร้างผามใหม่

ข้อปฏิบัติ ญาติในตระกูลทุกคนจะต้องเข้าร่วมในพิธีฟ้อนทุกคน ซึ่งการนับถือผีเม้งเป็นการนับถือผีทางฝ่ายชาย หากผู้หญิงแต่งงานออกเรือนแล้ว ไปถือผีทางสามีก็ไม่ต้องมาร่วมพิธี หรือมาก็มาในฐานะคนนอก ร่วมพิธีได้แต่มีพื้นที่และหน้าที่จำกัด

ข้อห้าม ห้ามคนตั้งท้องเข้าร่วมพิธีโดยเด็ดขาด (โดยปกติคนเม้งจะห้ามคนท้องเข้าห้องในบ้าน เช่นเดียวกับคนมอญภาคกลางทั่วไป แต่สำหรับชาวมอญมีข้อห้ามสำหรับเด็กที่ยังไม่ได้โกนจุกเข้าร่วมพิธีรำผีอีกด้วย) อีกประการหนึ่งคือเรื่อง **เต่า** ซึ่งหากพบเต่าเจ้าของบ้านจะต้องพูดว่า “เต่าเน่า” พูดเพื่อเป็นเคล็ดจะได้ไม่ต้องฆ่าเต่าเช่นผีเม้ง หากใครนำเต่าเข้ามาบริเวณผาม จะต้องเสียค่าปรับ เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีใหม่ทั้งหมด (มอญภาคกลางจะพูดว่า “เต่าเน่า” เมื่อพบเห็นเต่าในเวลาอื่นทั่วไป แต่ในพิธีรำผีจะต้องมีเต่าเป็นเครื่องเช่นทุกครั้ง)

ขั้นตอนการฟ้อนผีเม้ง

หลังจากสร้างผามเสร็จแล้วในวันแรก เช้าตรู่วันที่สองเป็นวันฟ้อน ในการฟ้อนแต่ละชุด ผู้อำนวยการพิธีจะหยิบผ้าจากราวมาสวมทับแต่งกายให้ม้าทรง จากนั้นยกขัน (บรรจุเครื่องเช่น

ฟ้อนรักษาโรค

แห่บอไฟ (ขั้นตอนหนึ่งของการฟ้อนผีเม้ง)

ฟ้อนรอบต้นแก้ว (ขั้นตอนหนึ่งของการฟ้อนผีเม้ง)

ข้าวตอกดอกไม้) เพื่อเชิญผี แล้วพาเข้าไปเกาะผ้าขาวที่ห้อยอยู่กลางผาม พุบหน้าโยนตัวไปมาสักครู่ก่อนออกมาพ้อนตามจังหวะปี่พาทย์มอญ โดยพ้อนประกอบกับดาบ ไม้กระสวย (ทอผ้า) และใบต้นสันพร้าวเม็ง หลังจากนั้นหากผีเข้า ลักษณะของคนที่ไม่เข้าทรงจะเปลี่ยนไป เช่น กินเหล้ามากโดยไม่เมา หรือสูบบุหรี่ครั้งเดียวหลายมวน จะมีการบอกกล่าวไต่ถามทุกข์สุขกับบรรดาเครือญาติ และเมื่อเวลาผีจะออกไปเกาะผ้าขาวกลางผามดังเดิม

พิธีพ้อนเริ่มด้วยการให้หญิงสูงอายุผู้เป็นประธานของตระกูลนำลูกหลานเข้าทำพิธีสักการะบูชาผีบรรพบุรุษ อัญเชิญผีจากศาลปู่ย่าไปยังผาม และทำหน้าที่ร่างทรง เริ่มพิธีตามขั้นตอนดังนี้คือ ตั้งขัน ๕ โปรยข้าวตอกดอกไม้ในผาม ตั้งหม้อปลาร้า ผูกผ้าขาว (ผ้าจ่อ) และอัญเชิญปู่ย่าเข้าทรง เลี้ยงอาหารปู่ย่า (เลี้ยงผี) ทำพิธีรักษาโรค (ที่ลูกหลานได้บนบานสานกล่าวเอาไว้) พ้อนผีกุลา คาบปลาหนี (มอญภาคกลางเรียกว่า แมวขมยปลาอย่าง) พิธีเหล่านี้เป็นขั้นตอนสำคัญจะขาดเสียไม่ได้ แต่ละชุดเป็นเรื่องของลูกหลานในตระกูล และจบภายในครึ่งวันช่วงเช้า

จากนั้นในครึ่งวันช่วงบ่าย จะเปิดโอกาสให้คนนอกตระกูลร่วมสนุก (เป็นการสลับให้คนนอกเข้าร่วมด้วยเพื่อไม่ให้เบื่อ ซึ่งเรียกว่า “พ้อนปล่อย”) โดยจะพ้อนไปตามชุดที่กำหนด ได้แก่ เล่นปีใหม่ (เจ้าเมืองเชียงใหม่แฉั่วสาว ด้วยการนำน้ำใส่สาควายสาตไปทั่วๆ และเล่นสะบ้า) แฉั่วสาวปั่นฝ้าย ไถนา เกียวข้าวปลุกฝ้าย เก็บฝ้าย ยิงนกยิงหนู แห่บอไฟ คล้องช้าง (ช้างเข้ารื้อทำลายของในผาม ถอนต้นแก้ว) เก็บปลาแห้งขึ้นเรือน และล่องแพ (มอญภาคกลางเรียกว่า แจกแฝะ (เข็นศพ) เป็นการขนเอาสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีต่างๆ หักทำลายทิ้งลงในแพและเข็นออกไปทั้งนอกโรงพิธี) ตกกลางคืนยังมีพิธีต่ออีกเล็กน้อย ได้แก่ การเลี้ยงเมียน้อย ซึ่งหลังจากภาคกลางวันได้พ้อนและเลี้ยงเมียหลวงแล้ว ตกกลางคืน จะมีการเลี้ยงเมียน้อยเนื่องจากเป็นเมียน้อยจึงต้องพ้อนและเลี้ยงในเวลามืดค่ำ แต่พิธีช่วงนี้เป็นพิธีสั้นๆ เท่านั้น จากนั้นจึงเป็นอันเสร็จพิธี

ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ผู้อำนวยการพิธีจะทำหน้าที่กำกับขั้นตอนเท่านั้น ไม่ได้เป็นม้าทรง มีหน้าที่คอยจัดเครื่องแต่งกาย เครื่องเซ่น (ขันบูชา) และกำกับขั้นตอนให้ลูกหลานหรือผู้พ้อนแต่ละชุดพ้อน เป็นผู้สื่อให้ผีบรรพบุรุษมาเข้าร่างผู้อื่นเท่านั้น มิได้ให้ผีเข้าร่างตนเอง

ท่านได้อ่านมาถึงตรงนี้แล้ว คงพอจะทราบถึงที่มาที่ไปของการพ้อนผีเมืองเหนือกันพอสมควรแล้ว ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้มีรากเหง้าอันเดียวกันกับมอญทางภาคกลางของไทย และชาวมอญในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) อาจจะผิดเพี้ยนกันบ้าง เป็นไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น

รำผีมอญ (บางกระดี่ กรุงเทพฯ)

ประเพณีการเลี้ยงผี รำผีมอญ หรือแม้กระทั่งความเชื่อเรื่อง “เต่า” ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการนับถือผี เป็นต้น

ประเพณีการรำผีมอญ

ประเพณีรำผีมอญ เป็นประเพณีรำผีของชาวมอญ จะทำพิธีเมื่อมีการเจ็บไข้ขึ้นในครอบครัวเป็นเวลานาน รักษาอย่างไรก็ไม่ทุเลา การเจ็บไข้เป็นเวลานานนี้เชื่อกันว่าเป็นเพราะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่เป็นที่พอใจของผีบรรพบุรุษ เป็นการผิดผีหรือบางครั้งมีคนในครอบครัวสูญหายไร้ร่องรอย เมื่อให้ไต่ถาม (เจ้าพิธีรำผี) เสียหายแล้วผลเสียทายระบุให้ต้องจัดพิธีรำผี หรือแม่แต่บนบานเรื่องใดเรื่องหนึ่งเอาไว้ เมื่อสำเร็จก็จะต้องมีพิธีรำผีมอญตอบแทนหรือเพื่อขอขมา

การรำผีมักกระทำกันในเดือนคู่ในช่วงฤดูแล้ง ประมาณตั้งแต่เดือน ๔ ถึงเดือน ๖ ไม่ทำกันในวันพระ และการรำผีต้องบอกกล่าวญาติทุกคนที่นับถือผีเดียวกันทั้งหมดถ้ามาไม่ครบจะถือว่าการรำผีครั้งนั้นๆ ไม่ขาด หรือไม่สะอาด จากนั้นจึงเตรียมข้าวของและปลุกโรงพิธี (เจิ้งกะนา) ขึ้นภายในบริเวณบ้านของตน

โรงพิธีนั้นมีข้อกำหนดแตกต่างกันในแต่ละตระกูล แต่โดยรวมแล้ว โรงพิธีปลุกขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยเสา ๖ ต้น มีพาไลด้านข้างสำหรับวงปี่พาทย์มอญและผู้ร่วมพิธี มุงหลังคาด้วยจาก หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหลังของโรงพิธีทำหิ้งยาวสูงประมาณราวนม สำหรับวางเครื่องเซ่นและอุปกรณ์รำผี ส่วน

ปาโง (พอ) ลงโรงพิธี (บางกระบือ กรุงเทพฯ)

กลางของโรงพิธียกพื้นสูงประมาณ ๑ คืบ เสาทั้ง ๔ ต้น ผูกผ้าประดับไว้บนเพดานโรงพิธีเหนือที่ยกพื้นขึ้นไปซึ่งผ้าประดับดอกไม้รอบๆ จำลองการจัดงานศพมอญ (จึงแห่นะฮ์) ห้อยผ้ายาวลงมาจากบนเพดานของโรงพิธี (หยาดฮะลัว แปลว่าผ้าสำหรับจับยึดหรือช่วยพยุงตัว) ใช้ในการเริ่มและจบในการรำแต่ละชุด

เครื่องเซ่นจัดเป็นชุดตามจำนวนสมาชิกในตระกูล บางครั้งใช้ถึง ๕๐ ชุด บรรจุในกะละมัง ภายในกะละมัง ประกอบด้วยกล้วย อ้อย มะพร้าวอ่อน มะพร้าวแห้ง ขนมแบ่งทอด ขนมต้มแดงต้มขาว ขนมเล็บมือนาง แป้งปั้นทอดรูปสร้อย แหวน กำไลมือ กำไลเท้า ปลาย่าง ไก่ต้ม เต้า เหล้าขาว หมากพลู (เครื่องเซ่นแต่ละชุดเมื่อใช้รำแล้วจะยกให้ผู้รำชุดนั้นๆ ไป) นอกจากกะละมังเครื่องเซ่นแล้วยังประกอบด้วยเครื่องใช้ในพิธี ได้แก่ สายสิญจน์ น้ำอบ ขมิ้น กระเจก หวี แป้ง ผัดหน้า ชันครุ พานดอกไม้ธูปเทียนเทียนหอม เป็นต้น

อุปกรณ์ประกอบในการรำพิธีทุกชุด ได้แก่ ใบส้นพริ้มมอญ ดาบ แหวน กระสวยทอดผ้า ในการรำพิธีต้องแต่งชุดมอญเท่านั้น ได้แก่ ผ้าถุง ผ้าสไบ ผ้าโพกหัว ดอกไม้ทัดหู และกระแจะแบ่ง

ด้านหน้าของโรงพิธีปักต้นหอมไม้หรือต้นหว้า ๑ ต้น โคนต้นวางหม้อดินเผาใส่น้ำ ๓ ใบ ถัดออกไปปักเสาไม้สูง ปลายเสาทำคล้ายหุ่นไล่กา สวมเสื้อแขนยาว และสวมงอบ

วงปีพาทย์มอญนั้นสำคัญมาก ต้องบรรเลงทุกขั้นตอนตลอดทั้งวัน โดยมากวงปีพาทย์และโด้มักจะมาด้วยกันหรือไม่

ก็มักออกงานด้วยกันประจำ กล่าวคือต้องรู้ขั้นตอนพิธีกรรมอย่างดี เพราะต้องรับส่งเพลงให้สัมพันธ์กับท่ารำ

โด้มีทั้งหญิงและชาย แต่โดยมากจะเป็นหญิง มักจะสืบทอดหน้าที่กันภายในตระกูล หรือผู้สนใจใกล้ชิด สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้ โด้จะเป็นผู้ที่สั่งการจัดแจงให้เป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ อย่างละเอียด ตั้งแต่การปลูกโรงพิธี การเตรียมของประกอบพิธี เช่น ขนมอาหารคาวหวาน ผ้าถุงผ้าห่ม เป็นต้น โดยจัดเตรียมขึ้นในวันสุกดิบ การรำผีจะเริ่มแต่เช้ามีดัดมา รุ่งเช้าต้องก่อไฟด้วยเตาสามเส้า ตั้งหม้อดินเป็นหม้อข้าวหม้อแกงข้างๆ โรงพิธี จะต้องคอยดูไฟไม่ให้มอดดับจนเสร็จพิธี

ขั้นตอนในพิธีรำผีมอญในวันที่ ๒ เริ่มจากการเชิญต้นผีเข้าสู่โรงพิธี ในการเชิญต้นผีและการรำผีในแต่ละชุดนั้น โด้จะเป็นคนกำกับให้แต่งตัว จัดเครื่องเซ่น และอุปกรณ์ประกอบการรำตามขั้นตอน

การแต่งกาย หากเป็นต้นผีซึ่งเป็นร่างทรงพอ (ปาโง) ต้องนุ่งผ้าแดง ผ้าขาวม้าคาดเอว สวมเสื้อมอญ ผ้าโพกหัว ผ้าแดงพาดไหล่ ทัดดอกไม้ กระแจะแบ่ง ส่วนลูกหลานนุ่งใส่เสื้อหรือผ้าถุง ผ้าสไบคล้องคอ นุ่งพับเพียบ จุดธูปเทียน พรมน้ำอบเส้าผี จากนั้นพอจะโปรยข้าวตอกดอกไม้ให้น้ำอบลูกหลาน ทำนายเรื่องการท่ามาหากินในฤดูกาลหน้า หากกรณีเกิดการผีดผีคนในบ้านเจ็บป่วย ลูกหลานก็จะกราบขอขมาและขอพรจากปาโง

ทุกคนที่จะรำแต่ละชุด ต้องเข้าไปแต่งตัวบนปะรำในโรงพิธี ในทุกชุดของการรำผี ผู้รำจะต้องใช้เครื่องเซ่น ๑ กะละมัง เหล้า รำพร้อมอุปกรณ์ทั้ง ๔ ชนิด ได้แก่ ต้นส้นพริ้มมอญ (ขาไก่ดำ) ดาบ กระสวยทอดผ้า และเหล้าอย่างละคู่ การรำผีแต่ละชุดจะมีท่ารำและเพลงเฉพาะ เมื่อปาโงลงโรงพิธีแล้ว จะทำพิธีในโรงพิธีไปตลอดทั้งวันตามขั้นตอนดังนี้ รำสามถาด หรือรำถวายเป็น (ถวายเป็นและขอขมาเจ้าที่ซึ่งในการประกอบพิธีของมอญถือเป็นขั้นตอนสำคัญ เช่น ยกฉัตรเจดีย์ ยกศพลมเมรุ)

พิธีรำผีมอญ เริ่มด้วยโด้รำบทแก้บน รำจากปะรำด้านในวนรอบต้นหอมไม้หรือต้นหว้า รำสามถาด รำพร้อมอุปกรณ์

ปะรำพิธี (เรื่งกะนา) รำผีมอญ (บางกระบือ กรุงเทพฯ)

ทั้ง ๔ ชนิด ตามด้วยการพันต้นกล้วย (เป็นการทำพิธีศพ มีการอาบน้ำศพ แล้วตัดต้นกล้วยออกเป็นท่อน) อาบน้ำต้นผี (จำลองขั้นตอนการโกนจุกและอาบน้ำให้ต้นผี) บวชเณร บิณฑบาต (จำลองขั้นตอนการบวชเณร พายเรือออกบิณฑบาต คนในพิธีจะใส่บาต) กายมียปลาย่าง ฝรั่งกินปลา ฝรั่งสองกลอง ลูกสะไ้ ปาโนกรักษาโรค เทียนเสียงทาย กินปลาย่าง (จำลองขั้นตอนการกินปลาย่างของเมียน้อย ซึ่งต้องแอบกิน กินตอนมืดๆ ไม่ให้เมียหลวงเห็น) เมื่อจบการรำชุดกินปลาย่างแล้วจึงจะสามารถพักกินข้าวกลางวันได้ ซึ่งการรำผีในช่วงเช้าเป็นแบบพิธีการ ต่อเมื่อช่วงบ่ายจึงคลายลงไม่เป็นทางการ มีการเล่นสนุกสนาน ใต้และต้นผีต้องกินข้าวในโรงพิธีเท่านั้น เสร็จแล้วจึงทำพิธีต่อในช่วงบ่าย

เริ่มด้วย ไหว้ผีประจำโรงพิธี (ประจำตัวได้ัง) หนุ่มจีบสาว ส่งขันหมาก ชนไก่ สามสาว เก็บฝ้าย เล่นสะบ้า คล้องช้าง รำรวมญาติ (หรือผีตะครุบ) ฝ้ายบ้าน รำถวายมือ ทุ่มมะพร้าว เป็นชุดรำสุดท้าย ใต้รำถวายมือ เสร็จแล้วหักทำลายอุปกรณ์ทั้งหมดใส่แพ ต้นกล้วยพร้อมดอกไม้ และเศษอาหาร นำมะพร้าวแก่ (ปอกเปลือก) ออกรำคลึงไปมาเป็นจังหวัด ทุ่มลงบนพื้นให้แตก เป็นการเสี่ยงทายเรื่องในอนาคต แล้วเก็บเศษทั้งหมดใส่แพ ใช้ไม้ต้นหรือเข็นออกนอกโรงพิธี คำว่าหม้อข้าวหม้อแกงข้างในโรงพิธี ล้มต้นหัว เอาเสาหุ่นไล่กลาง จากนั้นจึงเปิดดูเทียนเสี่ยงทาย ดูว่าครอบครัวสงบสุข ทำมาหากินขึ้นหรือไม่อย่างไร

การรำผีจะจบลงด้วยการรวบรวมเอาเศษอาหาร และข้าวของเครื่องใช้ในพิธีเทรวมกันลงแพต้นกล้วยไปลอยน้ำ เป็นการทิ้งเสนียดจัญไร บางครั้งการรำผีอาจใช้เวลาจนมืดหรือตึกแล้วแต่จำนวนสมาชิกในตระกูล และผีเข้ามาและนานเพียงใด จากนั้นคนในตระกูลต้องช่วยกันเรือโรงพิธีให้เสร็จภายในวันนั้น เสร็จแล้วต้องนำชิ้นส่วนทั้งหมดของโรงพิธีทิ้งน้ำให้หมด แต่ในปัจจุบันมีการ อนุโลมขออนุญาตผีให้นำไปมอบแก่คนยากคนจนหรือเก็บไว้ใช้เองได้

สุดท้ายผมอยากบอกท่านผู้อ่านว่า ประเพณีฟ้อนผีเม็งทางเหนือ การรำผี และการเลี้ยงผีของมอญภาคกลางได้ลดน้อยลงทุกขณะ เพราะความเชื่อเรื่องผีถูกทำลายจากวิทยาศาสตร์ต่อสู้กับความคิดของคนและความเจริญทางวัตถุที่หลั่งไหลเข้ามาทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจ “ผี” มองเป็นเรื่องงมงาย หากแท้ที่จริงแล้ว “ผี” คือเครื่องมือควบคุมสังคม รักษาขนบและวัฒนธรรมให้คงอยู่ เมื่อลูกหลานมอญหันหลังให้ผี คิดว่าอะไรไม่ใช่ คอยปิดบังปิดขากัน เอาดีใส่ตัวเอาชั่วให้คนอื่น ผีก็อยู่ด้วยไม่ไหว (ทั้งที่ผีมอญคือปู่ย่าตายายของเราเอง ไม่ใช่ผีต้นกล้วยผีจอมปลวกที่ไหน) ความงามที่แทรกอยู่ในความเชื่อเรื่องผีจึงหมดไปจากวิถีชีวิต

การเล่นเข้าผีมักเล่นกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายจากฤดูกาลทำนา การเล่นผีต่างๆ ได้แก่ ผีกะลา ผีสุ่ม ผีกระดัง เป๊ะจิงเจีย และผีลึง เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าประเพณีดังกล่าวข้างต้น เป็นความเชื่อที่มีนัยยะทางวัฒนธรรม มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลาช้านาน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมอญควรแล้วหรือที่ลูกหลานมอญจะทอดทิ้งไม่โยติผีมอญ

..... สวัสดิ์ .....

บรรณานุกรม

สดใส หงษ์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ปริญญา กุลปรการ เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ ๒๐๔ ถนนเจริญประเทศ ซอย ๑๒ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑.

จรัสศรี หงษ์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ปริญญา กุลปรการ เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ ๒๐๔ ถนนเจริญประเทศ ซอย ๑๒ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑.

นัย บำรุงเวช. (สิงหาคม, ๒๕๒๗). ฟ้อนผีมดผีเม็ง. ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. ฉบับที่ ๑๐ ปีที่ ๕.

ฐรัตน์ ชัยมงคล. (กุมภาพันธ์, ๒๕๒๗). ฟ้อนผีมดผีเม็ง. ใน **ศิลปวัฒนธรรม**. ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๕.

องค์ บรรจุน. (๒๕๕๐). **รำผีมอญสมุทรสาคร**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=33&main_menu_id=8. วันที่สืบค้น ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๑.

ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ. (๒๕๔๘). **สืบแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ**. ธนาคารกรุงเทพ (ศูนย์สังคมศิลปวัฒนธรรม ครั้งที่ ๑๙). ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๘.

อำเภอแม่จัน. (พฤษภาคม-มิถุนายน, ๒๕๔๙). **สิงละอันพันละน้อย**. ใน **เสียงรามัญ**. ๓(๑).

รายงานพิเศษ

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระธรรมเมธาภรณ์
อดีตเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

กองบรรณาธิการ

พระธรรมเมธาภรณ์ (สนิท ภูผาจำไร) เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี (ธรรมยุต) และเจ้าอาวาสวัดจันทน์กะพ้อ ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙ และได้มีการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดจันทน์กะพ้อ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑ ที่ผ่านมา โดยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จแทนพระองค์ในการพระราชทานเพลิงในวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

งานพระราชทานเพลิงศพในครั้งนี้ได้มีการจัดพิธีแบบมอญ มีการสร้างเมรุปราสาทแบบมอญขึ้นอย่างวิจิตร โดยช่างที่มาจากเมืองมอญ พิธีการเผาก็ดำเนินตามแบบกาลเผามอญของผู้ใหญ่ของมอญ กล่าวคือ มีการนำศพวางไว้ในเปลที่ผูกมัดลงมาจากเพดานเมรุปราสาท และจุดไฟเผาบนสังขารนั้น ขณะที่มีการไกวเปลไปมา การไกวเปลนี้น่าจะมาจากความเชื่อในเรื่องการเห่กล่อมเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในเปลหลับอย่างสุขสงบ

ส่วนในคืนวันที่ ๑๕ มีนาคม ก่อนงานพระราชทานเพลิงศพนั้น นอกจากจะมีการสวดพระอภิธรรมมอญแล้ว ยังมีการแสดง ของเด็ก ๆ มอญจากอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งพี่น้องมอญจากสังขละบุรีก็ได้มาประกอบพิธีแย่งศพตามคติมอญอีกด้วย กล่าวได้ว่าการจัดงานตามแบบมอญในครั้งนี้ได้ให้ประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งแก่ผู้ที่ไปร่วมงาน

และในงานนี้ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ ได้มีส่วนร่วมในการออกโรงทำมอญร่วมกับพี่น้องมอญจากชมรมต่างๆ ส่วนงานพระราชทานเพลิง ซึ่งเป็นวันที่พี่น้องมอญจำนวนมากจากจังหวัดต่างๆ ได้เดินทางมาร่วมงานอย่างอันหนาแน่น

นิทานมอญ

ทรี แก่นดำ

นิทานมอญ

ลิงกับเต่า

ลิงกับเต่าเป็นเพื่อนกัน วันหนึ่งทั้งสองได้เข้าไปในป่า และเมื่อมาถึงต้นมะเดื่อต้นหนึ่ง ลิงก็พูดว่า

“ขอขึ้นไปกินมะเดื่อสักหน่อยเถอะ”

พูดแล้วก็ปีนต้นมะเดื่อขึ้นไป ส่วนเต่าขึ้นไม่ได้ก็คอยอยู่โคนต้น ขณะที่ลิงกินอยู่นั้น เต่าก็พูดขึ้นว่า

“เพื่อนเอ๋ย ขอให้ฉันกินสักลูกเถอะ”

“แกมีแขนขา” ลิงพูดขึ้น “ทำไมไม่ขึ้นไปกินเอง ฉันยังต้องปีนขึ้นมา ฉันไม่ให้แกกินหรอก”

เต่าหิวจึงผละออกจากต้นมะเดื่อ เดินไปเรื่อยๆ จนถึงต้นจระลอน (ต้นจันทน์ที่มีกลิ่นหอม) ก็ขุดคุ้ยเพาะรากต้นจันทน์มา กินเป็นอาหาร เมื่อได้กินจนพอใจแล้วก็เดินต่อไป ขณะนั้นมีชายคนหนึ่งออกมาจากหมู่บ้านได้แลเห็นเต่าเข้า เขาจึงร้องอุทานออกมาว่า

“ดีจริง ฉันจะจับเต่าไปกิน ฉันจะแกงเมื่อถึงบ้านแล้ว” พูดเช่นนั้นแล้วเขาก็จับเต่าไป แต่เต่าได้พูดขึ้นว่า

“อย่าเพิ่งฆ่าฉันเลย” ขอให้ฉันได้ระบายกลิ่นก่อนเถิด แล้วท่านจะกินฉันก็แล้วแต่ใจ”

เต่าพูดแล้วก็ระบายกลิ่นออกมา และเนื่องจากได้กินไม้จันทน์ซึ่งมีกลิ่นหอมเข้าไป กลิ่นที่ออกมาจึงหอมฟุ้งไปทั่วหมู่บ้าน พวกชาวบ้านได้กลิ่นหอมเช่นนั้น ก็พากันออกมาดูแล้วบอกว่า

“อย่ากินเต่าตัวนี้เลย เอยางสนมาทาให้ทั่วตัวแล้วเอาทองปิด แล้วปล่อยเขาไปให้พ้นหมู่บ้าน”

พวกชาวบ้านทำตามคำแนะนำ และปล่อยเต่าไป

เต่าเมื่อรอดพ้นจากความตาย และที่ตัวมีทองปิดเหลืองอร่ามเช่นนั้นแล้ว ก็คลานไปยังต้นมะเดื่อ ซึ่งลิงยังคงกินลูกมะเดื่ออยู่ เต่าจึงร้องเรียกขึ้นว่า

“เพื่อนเอ๋ย แยกยังไม่อิ่มอีกหรือ แบ่งให้ฉันสักครึ่งลูกเถอะนะ”

“ไม่ละฉันไม่ให้” ลิงพูด

“โธ่ไม่ให้มาก สักนิดก็ยังดี ให้แล้วไซ้จะหมดก็หาไม่ แต่เอาเถอะ เมื่อไม่ให้ก็ไม่เป็นไร เจริญมองลงมาดูฉันสักหน่อยเป็นไร”

ลิงมองดูเต่าอย่างเสียไม่ได้ แต่แล้วก็ต้องอุทานว่า

“เจ้าเพื่อนยาก นี่แกไปทำอย่างนี้มาจากที่ไหนกันนะ”

“ฉันหิวมาก ฉันขอแกกิน แกก็ไม่ยอมให้ฉันกิน ฉันจึงต้องไปขโมยปลาเน่าๆ ที่อยู่ในเครื่องดักปลามากิน พอกินปลาเหล่านี้ไปแล้ว ฉันก็เข้าไปในหมู่บ้านแล้วระบายกลิ่นออกมา พวกชาวบ้านยินดีกันใหญ่ พากันเอายางสนมาทาแล้วเอาทองมาปิดให้ฉันจึงกลับมาด้วยลักษณะนี้แหละเพื่อน”

“เข้ามานี่ซิเพื่อนยาก” ลิงพูดขึ้น “ฉันจะเก็บมะเดื่อให้แกมากมาย เท่าที่แกจะพอใจ บอกที่ที่แกไปพบปลาให้ฉันหน่อยซิ”

“กินปลาเน่าเท่านั้นนะ” เต่าบอก “แล้วเข้าไปในหมู่บ้าน ทำตามที่ฉันทำ พวกชาวบ้านจะได้เอายางสนทาตัวแล้วเอาทองปิดเหมือนอย่างที่เราทำกะฉันนี่”

ลิงเชื่อตามถ้อยคำของเต่า ลิงได้ไปกินปลาเน่า แล้วเข้าไปในหมู่บ้าน ระบายกลิ่นตามคำแนะนำของเต่า และไม่เพียงแต่มีกลิ่นเท่านั้น ทั้งหมู่บ้านก็เหม็นตลบไปหมด พวกชาวบ้านจึงพากันไล่จับลิง และหลังจากที่ทุบตีคนละนิดละหน่อยแล้ว ก็จัดแจงปิดทองให้ แต่ทว่าปิดทองให้เพียงขนาดหัวเหาเท่านั้นเอง

บรรณานุกรม

ส.พลายน้อย. (๒๕๑๕). เล่าเรื่องพม่ารามัญ. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์.

วันชาติมอญ: ลิ่นแผ่นดินแต่ไม่ลิ่นชาติ

“วันชาติมอญ” ๐๕๐๐๐๐๐๐๐๐ ในเมืองมอญประเทศพม่า ได้ผ่านพ้นไปอย่างยิ่งใหญ่ซึ่งเป็นงานวันชาติมอญครั้งที่ ๖๑ ในปีนี้ทางพรรคมอญใหม่ได้จัดงานที่บ้านบ่อญี่ปุ่น (ปลางจะปาน) บ้านเจดีย์สามองค์ เขตรัฐมอญ ประเทศพม่า เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ที่ผ่านมา โดยมีพี่น้องมอญทั่วทุกมุมโลก จากยุโรป แถบเอเชีย รวมถึงมอญจากเมืองไทย ได้เดินทางมาร่วมงานกันอย่างอุ่นหนาฝาคั่ง และรวมไปถึงในส่วนของแขกที่ไม่ได้รับเชิญอีกจำนวนมาก มีทั้งหน่วยข่าวกรองพม่า และหน่วยข่าวกรองบางระจันของไทยก็ไปร่วมสังเกตการณ์ด้วย มีทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย โดยพยายามทำตัวกลมกลืน หลายคนปลอมตัวเป็นชาวบ้าน แต่งชุดมอญ สวมใส่ธงแดงเสื้อลายตาราง (แต่ฝีมือการปลอมตัวอ่อนหัดมาก เหมือนพวก กอ.รมน. ที่ใส่ชุดเด็กปั๊มไปร่วมงานวันรำลึกชนชาติมอญที่วัดศิริมงคล สมุทรสาคร)

งานวันชาติมอญในปีนี้ได้จัดงานอย่างยิ่งใหญ่ มีพี่น้องประชาชนมาร่วมงานหลายพันคน ช่วงเช้าของวันที่ ๒๒ ทางกองทัพอญได้มีการแสดงสวนสนามกองทหารเกียรติยศ มีทั้งทหารหญิงและชายหลายร้อยคน ในส่วนของแกนนำพรรค มีอยู่ด้วยกันหลายท่าน กรรมการพรรคนำโดย นายซันท้อจ รองเลขาธิการพรรค นายอ่องทอ โมน (นายอำเภอบ่อญี่ปุ่น) นายประธาน (รองนายอำเภอบ่อญี่ปุ่น) นายอายุร้อต (รองนายอำเภอบ่อญี่ปุ่น) และ

ฝ่ายทหารนำโดย พ.อ.กาวร้อต พ.อ.โกวตา และ ร.อ. โมนทราย (หัวหน้าชุดประสานงานอำเภอเจดีย์สามองค์ ส่วนประชาชนที่มาร่วมงาน ทุกคนต่างแสดงออกในความเป็นชนชาติมอญ โดยการสวมชุดประจำชาติ ที่บริเวณหมู่บ้านระดับธงชาติมอญอยู่หน้าบ้านทุกหลังเรือน กระทั่งตามรถยนต์ และมอเตอร์ไซด์ทุกคัน ที่พร้อมใจกันประดับธงชาติ ผู้เขียนสัมผัสได้ถึงความสุขของพี่น้องมอญในวันนั้นได้เป็นอย่างดี โบหน้าทุกคนมีรอยยิ้ม ตื่นเต้นและปลาบปลื้มใจ ทุกคนต่างมีความภาคภูมิใจในความเป็นมอญอย่างเต็มเปี่ยม ไม่ว่าผู้เขียนจะเดินทางไปทางไหนก็ได้ยินได้เห็นหลายคนตะโกนร้องเพลงชาติด้วยเสียงอันดัง ร้องซ้ำไปซ้ำมาอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย มีทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ เด็ก และคนหนุ่มสาว บางคนต้องเดินทางมาจากเมืองอื่นด้วยความยากลำบาก ระหว่างการเดินทางต้องผ่านด่านทหารพม่าเป็นจำนวนมาก ที่คอยตั้งด่านสกัดจับกุมคุมขังริดไถทรัพย์สินเงินทองอย่างไม่มีเหตุผล บางคนต้องหลีกเลี่ยงทหารพม่าโดยการเดินเท้ามาตามลำธาร ตามเส้นทางทุรกันดารด้วยความยากลำบาก บางคนได้รับบาดเจ็บ หลายคนติดเชื้อมาลาเรีย แต่ทุกคนก็มุ่งมั่นที่จะมา

เคยมีคนที่ไม่มืเลืดเนื้อมอญผู้หนึ่ง (พูดไทยชัดมาก) ซึ่งผมไม่ขอเอ่ยนาม ได้พูดกับผู้เขียนประโยคหนึ่งว่า “ถ้ามันต้องเดินทางกันมาลำบากลำบากมากมายขนาดนั้นแล้ว พวกมันจะตื่นตระเลื่อกระสนมากันทำไมให้มากมายขนาดนี้วะ” ผู้เขียนก็อยากรู้เหมือนกันว่าผู้พูดมีเจตนาพูดด้วยความเห็นอกเห็นใจหรือพูดออกมาโดยไม่ได้ผ่านรอยหยักของสมองบ้างเลยหรือ จึงได้คิดและพูดแบบนั้น หรืออาจเป็นเพราะว่าเป็นคนที่เพียบพร้อมสมบูรณ์มีชาติมีแผ่นดิน (ซึ่งคงไม่รู้คุณค่า) อยู่แล้ว จึงไม่มีจิตวิญญาณความรู้สึกนึกคิด ไม่รู้ซึ่งถึงความรู้สึกของคนที่ไม่มืรัฐ คำว่า “ชาติ” มันจึงมีความหมายที่ยิ่งใหญ่สำหรับคนมอญ

พี่น้องบางคนเมื่อเดินทางมาถึงบริเวณสถานที่จัดงานพอได้เห็นบรรยากาศ สัมผัสรับรู้พลังแห่งความรักที่มีให้กันด้วยพลังสามัคคี เนื่องจากการจัดงานของคน เชื้อชาติมอญร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่มีทหารพม่าที่เข้ามาแทรกแซงหรือกลั่นแกล้งรังแกให้ต้องเจ็บแค้นได้ บางคนถึงกับกลั่นน้ำตาเอาไว้ไม่อยู่ ถึงกับปล่อยโฮ ร้องไห้ออกมาอย่างไม่อายใคร ซึ่งมีให้เห็นไม่น้อย ทุกคนแสดงความรักความห่วงใยต่อกัน พูดคุยปรับทุกข์ และแสดงความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันด้วยความจริงใจ

ในปีที่ผ่านประธาณพรวมมอญใหม่ พล.อ.ทอโมน ได้มีคำแถลงการณ์ต่อประชาชนคนมอญ มีประเด็นหลักในเรื่องที่รัฐบาลทหารพม่ากำลังร่างรัฐธรรมนูญ ที่ร่างโดยรัฐบาลเผด็จการทหารพม่าแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่ผ่านความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะร่างเสร็จภายในเดือนพฤษภาคมนี้ และจะมีการเลือกตั้งภายในปี ๒๕๕๓ หรืออีก ๒ ปีข้างหน้า พล.อ.ทอโมน กล่าวว่ามันเป็นรัฐธรรมนูญไม่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย และขอวิงวอนอย่าให้พี่น้องประชาชนลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอันขาด หลังกล่าวคำแถลงการณ์จบ พี่น้องมอญทั้งหมดต่างพร้อมใจกันร้องเพลงชาติดังกึกก้องไปทั่วบริเวณงาน (อาจทั่วทั้งรัฐมอญ) บางที่คนมอญที่ยังหลบอยู่ หรือที่ยังไม่ได้ทำอะไรเพื่อชาติมอญและผิบรรพชนมอญ บางที่ผ่านเหล่านั้นจะได้รับรู้ร่วมกันว่า พวกเขาจะร่วมกันต่อสู้เพื่อเอาแผ่นดินที่สิ้นไปคืนกลับมา

กิจกรรมในภาคกลางคืน เป็นการประกวดสาวงาม งานนี้มีผู้เข้าประกวดถึง ๒๕ คน นับเป็นกิจกรรมที่สร้างความสุขและรอยยิ้มของผู้ชมได้ไม่น้อย และผู้ที่คว่ำรางวัลชนะเลิศเป็นสาวสวยจากหมู่บ้านในอำเภอเจดีย์สามองค์นี้เอง และต้องยอมรับว่าสวยสมตำแหน่งจริงๆ ขอยืนยันโดยไม่มีข้อโต้แย้ง เพราะผู้เขียนยืนลุ้นเกาะติดขอบเวที ชนิดลืมนายสาตาคนข้างหลังเลยทีเดียว

เช้ารุ่งขึ้นก็ถึงเวลาต้องจากกัน เก็บเอาไว้แต่ความทรงจำที่ปีหนึ่งจะมีเพียงหนึ่งวัน ที่ได้พูดในเรื่องที่อยากพูด ได้ร้องให้ทั้งที่มีความสุข บนแผ่นดินเอกราชสมมุติปีละวัน ได้ร่วมกันร้องเพลงชาติได้ร่วมธงแดง แขนงมองดูธงสีทองปลิวไสวบนฟ้าคราม แม้ว่ามันยังไปไม่ถึงไหนเลยก็ตาม.... สวัสดิ์...

***ถ้าจะต้องทำให้ได้ ถ้าจะไปต้องไปให้ถึง
ถ้าจะเอาต้องคว้าให้ได้*** (พระเจ้าราชาธิราช)

ชนิตรา คันธะวิชัย

เลี้ยงลูกให้มีสำนึกรัก ความเป็นมอญ

อันที่จริงแล้วผู้เขียนเองก็มีเพื่อนสนิทที่มีเชื้อสายมอญอยู่หลายคน บางคนนั้นก็คบกันนานหลายปี เคยกินนอนด้วยกันก็หลายหน แต่ก็เพิ่งมารู้ว่าเพื่อนคนนี้มีเชื้อมอญก็เมื่อผู้เขียนพูดถึงเรื่องมอญให้ฟังบ่อยๆ ในระยะหลังนี้เอง เธอบอกว่าบ้านเดิมของเธออยู่สามโคก และพ่อเป็นลูกชายคนโต ทุกวันนี้ที่บ้านก็ยังมียี่ห้อที่ไว้หม้อผี แต่นอกจากการมีหม้อผีในบ้านแล้ว ที่บ้านก็ไม่เคยทำอะไรที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมอญอีกเลย ซึ่งผู้เขียนก็ได้รับทราบเรื่องราวคล้ายๆ แบบนี้ที่เกิดขึ้นทั้งกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จึงได้มาย้อนดูคนอื่น ๆ ที่มีสำนึกรักความเป็นมอญและก็ย้อนมาดูตัวผู้เขียนเองด้วย เพราะตัวเองก็มีสำนึกรักความเป็นเย้า (เมียน) ของแม่ ตั้งแต่อยู่ชั้นอนุบาล ซึ่งจริงๆ แล้วชาวเขานั้นน่าจะโดนกดทับในสังคมไทยมากกว่ามอญเสียอีก

ในที่สุดก็พบว่าคนที่มียึดสำนึกรักความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนนั้น จะต้องได้รับการกล่อมเกลாதาสังคมมาอีกแนวหนึ่ง ซึ่งถ้าหากเราวิพากษ์ก็จะทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้มีสำนึกความเป็นมอญ (หรือแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็น่าจะใช้วิธีนี้ได้ด้วย) เสียบบันทว่า “เด็กสมัยใหม่นี้มันไม่มีสำนึกความเป็นมอญแล้ว” จะได้เบาบางลง และต่อไปนี่ก็คือข้อเสนอแนะเบื้องต้นจากการสังเกตและจากประสบการณ์ผู้เขียน

ทุกอย่างเริ่มต้นจากครอบครัว

พ่อแม่ควรทำให้ลูกรับรู้แต่แรกว่า บ้านตนเป็นมอญ และรู้สึกว่าการเป็นมอญไม่ได้เป็นสิ่งที่น่าปกปิด อาจไม่ต้องถึงกับบอกลูกอย่างเป็นทางการว่า “บ้านเราเป็นมอญนะ” แต่ให้กระทำตัวอย่างเป็นธรรมชาติ ให้ลูกได้รับรู้เองที่ละนิดว่าสิ่งนี้คือของมอญ เช่นการพูดภาษามอญในบ้าน หรือวันไหนเห็นคุณยายมัดผมมวยห่มสไบ ก็อาจจะอธิบายให้ลูกฟังถึงเรื่องการมัดผมมวย

หมัสโบของมอญสักหน่อยว่า “สมัยก่อนผู้หญิงมอญเราจะมัดผมมวักกัน และต้องมีสไบ จะขาดสไบไปไม่ได้ นี่ถ้าวินโหนหนูแต่งชุดมอญ แม่จะมวักผมสวยๆ ใ้ให้ละคะ” เป็นต้น

เรื่องสถานภาพทางสังคมของครอบครัว และตัวเด็กเองก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการทำให้เด็กยอมรับความเป็นมอญหรือความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เรื่องนี้ผู้เขียนยกมาจากการพูดคุยกับสาวน้อยชาวมอญสังขละบุรีคนหนึ่งที่มีภูมิใจในความเป็นมอญสังขละของเธอมาก เธอบอกว่า

“เราเป็นมอญ แต่เราก็มาได้ขนาดนี้ คนในสังขละไทยหลายๆ คนยังก้าวมาไม่ได้เท่าเราเลย”

ผู้เขียนตีความว่าเพราะเธอได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เอกชนที่มีชื่อเสียง มีบ้าน มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งกรณีนี้ก็คล้ายกับกรณีของผู้เขียนเอง ที่ยอมรับในความเป็นชาวเขาของที่บ้านได้อย่างไม่ปมด้อย เพราะตัวเองและพี่น้องมีความทัดทานเทียมตาบกับเพื่อน ได้รับการศึกษาที่ดี มีสิ่งของที่เด็กควรจะมีตามความเหมาะสม จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รู้สึกอายน้อยที่แม่เป็นชาวเขา ดังนั้นผู้เขียนคิดว่าการพยายามทำให้สถานภาพทางสังคมของที่บ้านอยู่ในระดับที่ดีและได้รับการยอมรับในสังขละ ก็จะมีผลต่อการยอมรับความเป็นมอญของเด็กเช่นกัน

สอนให้รู้จักประวัติศาสตร์

ถ้าหากว่าที่บ้านไม่ค่อยจะได้พูดมอญ หรือปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีมอญกันแล้ว แถมยังไม่ได้มีฐานะดีพอที่จะทำให้ลูกมีความทัดทานเทียมตาบกับเพื่อนๆ ก็ไม่ต้องวิตกกังวล เพราะว่ายังมีอีกหลายวิธี และวิธีที่ได้ผลกับหลายๆ คนมาแล้วคือ “การสอนให้รู้จักประวัติศาสตร์” นั่นเอง โดยเฉพาะชาวมอญนั้นวิธีนี้น่าจะได้ผลดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น เนื่องจากมอญเคยมีความโดดเด่นในประวัติศาสตร์อย่างมากมาก่อน

ถ้าพ่อแม่คนไหนไม่ถนัดประวัติศาสตร์มอญที่ไกลไปถึงหงสาวดี ก็อาจเล่าประวัติศาสตร์ “ไทย” นี้แหละ แต่ก็เน้นในส่วนที่มีมอญมาเกี่ยวข้อง มีหนังสือหลายเล่มที่จะช่วยได้ เช่น “มอญในเมืองไทย” โดยสุภรณ์ โอเจริญ ซึ่งจะเป็นตัวอธิบายว่าบรรพบุรุษมอญเข้ามาอยู่ในสยามได้อย่างไร และตอนนี้มีหนังสือ “หญิงมอญ อำนาจ และราชสำนัก” โดยองค์ บรรจุน กำลังวางจำหน่าย ผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาจะโฆษณาหนังสือ แต่การอ่านหนังสือวิชาการที่ไม่หนาแน่น อ่านง่าย และมีภาพประกอบเยอะเล่มนี้จะทำให้รู้ว่าชาวมอญมีความสำคัญต่อกรุงรัตนโกสินทร์เพียงใด อย่างน้อยก็จะทำให้ทราบวาระรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ก็มีเชื้อสายมอญ รวมทั้งนามสกุลต่างๆ หลายนามสกุลก็มีต้นตระกูลเป็นมอญ

การรู้ประวัติศาสตร์จะทำให้เด็กที่มาจากตน และผู้เขียนแน่ใจว่า หากเด็กมอญได้รู้ประวัติศาสตร์ของมอญแล้ว จะต้องภูมิใจมาก แม้แต่ผู้เขียนเองที่ไม่ใช่มอญ เมื่อมาอ่านบทคัดย่อของบทความแต่ละชิ้นในงาน “ครบเครื่องเรื่องมอญ” เพื่อนำมาจัดกลุ่มหัวข้อการสัมมนา ยังรับรู้ถึงความยิ่งใหญ่และความสำคัญของมอญในอดีต แล้วเด็กที่อยู่ในครอบครัวมอญ เมื่อได้มารับรู้ความยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษตนแล้ว จะไม่รักและมีสำนึกความเป็นมอญเลยหรือ

พาลูกให้ไปเห็นวัฒนธรรมของชาวมอญ และมาร่วมกิจกรรมกับชาวมอญคนอื่น ๆ

เพราะการมาเห็น ได้ยิน สัมผัส วัฒนธรรมนั้นก็เป็นการทำให้เด็กรับรู้ถึงความเป็นมอญ วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงทั้ง ภาษา ประเพณี การแต่งกาย และศิลปะการแสดง โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านศิลปะและการแสดงของมอญเองนั้นก็หลากหลาย เชื่อว่าน่าจะมีสักอันที่ติดกับ “จริต” ของเด็กบ้าง

วันที่มีการสัมมนา “ครบเครื่องเรื่องมอญ” นั้น มีหัวข้อหนึ่งพูดถึงปีพาทย์มอญ และมีการเล่นดนตรีประกอบการบรรยาย เมื่อผู้เขียนได้ฟังปีพาทย์มอญที่เล่นในวันนั้นแล้วก็รู้สึกว่ามีควาไพเราะมาก แม้จะเป็นยามบ่ายอันสุดแสนจะเหนื่อยและง่วง แต่เมื่อได้ฟังปีพาทย์มอญแล้วก็รู้สึกมีชีวิตชีวาขึ้นมาทันทีใน

เด็กกับแม่ และธงชาติมอญในมือ

ตอนนั้นผู้เขียนคิดว่าน่าภูมิใจแทนคนมอญที่บรรพบุรุษได้สร้าง
สรรค์ผลงานที่ดีเยี่ยมขนาดนี้ไว้ และดนตรีนั้นเป็นการสร้าง
อารมณ์ได้ดี ผู้เขียนคิดว่าหากเด็กๆ ได้มาฟังดนตรีมอญของตน
แล้ว ก็น่าจะเกิดอารมณ์ร่วมในความเป็นมอญได้ง่ายขึ้น ดังที่
ผู้เขียนก็เคยโดน “มนตร์สะกดแห่งดนตรีมอญ” มาแล้ว

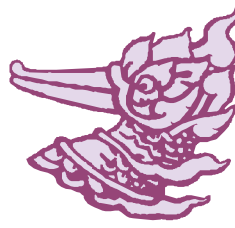
นอกจากนี้การที่เด็กได้มาร่วมเป็นแรงงานในการเตรียมงานพิธีแบบมอญหรือแม่เพียงมาดู มาเที่ยวงานเทศกาลต่างๆ ของมอญ ก็จะทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองได้มาร่วมงาน มีส่วนร่วมในงานหรือสังคมนั้นๆ แม่เด็กๆ อาจจะสมมติสั้น มางานแล้วร้องกลับบ้าน หรือมาดูได้สักพักแล้วกลับไปก็ไม่เป็นไรอย่างน้อยการที่ได้มาร่วมงานของชาวมอญบ่อยๆ เด็กก็จะซึมซับได้มากขึ้นเรื่อยๆ

หากทราบว่าลูกโดนทำโทษเพราะทำอะไรที่ “เป็นมณู”
พ่อแม่อย่านิ่งเฉย

ข้อนี้สำคัญมาก เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการลงโทษ และการเสริมแรง ซึ่งเป็นทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยา ผู้เขียนเคยอ่านเกี่ยวกับชีวิตวัยเด็กของประธานชมรมเยาวชนมอญว่า เมื่อเข้าโรงเรียนครูจะไม่ให้พูดมอญ และถ้าหากใครพูดมอญ คนนั้นจะโดนตี ทำให้เขาเกลียดความเป็นมอญ สำหรับเรื่องนี้ผู้เขียนบอกได้เลยว่า ระหว่างพ่อแม่ คุณครู และเพื่อนนั้น เด็กจะเชื่อฟังและเกรงกลัว “คุณครู” มากที่สุด ดังนั้นหากการขัดเกลาของคุณครูไปคนละทางกับพ่อแม่ก็เป็นอันจบกัน การที่ผู้ด้อยค่าให้ เป็นมอญนั้นก็คงจะต้องเสียเปล่า ในกรณีนี้พ่อแม่ผู้ปกครองควรไปพบกับครูเพื่อทำความเข้าใจว่า ขอล่าได้ลงโทษเด็กด้วยเหตุผลนี้ เพราะจะเป็นการทำให้เด็กรู้สึกว่าวัฒนธรรมแบบมอญ การพูดภาษามอญไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม อย่างไรก็ตามสมัยนี้ สถานการณ์เปลี่ยนไป มีการพยายามฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น ในหลายโรงเรียนก็มีการสอนภาษาถิ่น รวมทั้งสอนภาษามอญ ทำให้ผู้เขียนหวังว่าเหตุการณ์เช่นนี้คงจะไม่มีแล้ว

ผู้เขียนคิดว่า วิธีการเลี้ยงเด็กให้มีสำนึกรักความเป็น
มอญนั้นก็น่าจะมีอีก หากใครมีข้อเสนอแนะก็ส่งมาแบ่งปันกันได้
ที่ jib_bp@yahoo.com แต่หลังจากเขียนคอลัมน์นี้เสร็จแล้ว
ผู้เขียนจะลองยกวิธีบางอย่างที่เสนอในนี้ไปลองใช้กับเพื่อน “เชื้อ
สายมอญ แต่ไม่ได้โดนเลี้ยงให้เป็นมอญ” ของผู้เขียน ดูสิว่าจะได้
ผลไหม

แล้ววันหลังจะมาแจ้งผลนะคะ

ချင်ကွာန်
အံင်မာန် ရဲဇြာ

ตามบ้านตามไฟ

องมาน แร่ฮ์แซ่

๓. ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่

ชีวิตแรงงานมอญในไทย ๒

ମୂଲ୍ୟର ଅ... ..

အလန်တဲကျင်တေံ ဂံချုပ္ပိန်ထွေးဏာကိပရူဒဒ်ဒိုက်
သွာကမ္မာန်မန်ပွဲချင်သေံတဲ အလန်ဏံမွဲဆက်ချုပ္ပိန်ရေင်ဏာ
အဆက်တံဂ်ကိမိဿဟာဲပိုတံဉ်ရ၊ ပွဲကွပ်တေံဂ်ချုပ္ပိန်ထွေးလပ်
စိုပ်ကိမ္မိဟ်ဗြဲသွာကမ္မာန်မန် ပွဲချင်သေံဏံဗီဒုင်ပလိုပလံာ် သွ
ကောန်ဗြဲဂ်ကိဒွဲ ဂ်ဂ်ကိတုပရူတံဏံအဲမိက်ဂံဆက်လံဏာ
ကိညိညဉ်ရ၊

ပရူမိုဟ်ပြသွာကမ္မောန်တံ ဒးဒုင်ပလိုပလက်ဂ် မိင်ဒိုင်ဟံ
ပိုတ်ပွဲကတောင်ရ မွဲဒွဲဟံသေင်မွဲဒွဲ လျဟ်မွဲမိုဟ်ပြုတ်ဍုတ်တံ
တံအာကျောန်ကမ္မောန်ကို အဝေင်ပွဲမိုဟ်ဇကုတီညာတ်ကို ဒးစံ
သတိကွံကွံရ၊ အာကျုင်ညးမွဲခရ်း လဒေါင်တုဲလေင်ဒးဗေက်ဒိုင်
ရ ဒွဲတုဲလံာ် ဇုဒိုသိုလေင်ဒးဗေက်ရ၊ အဲမိက်ကွံလထွဲကို ပွဲပရူမို
ဂ် ပရူဏ်စိုန်ရလောန်ကျုင်ဓါပိသ္မာံကိုလေင် အဲမိင်ကျုင်လေင်တုဲ
ဒိုတုဲဏ်ခြပ်ဗာန်ဒိုင်ပွဲဂ်သြိုဟ်၊ ဇာပ်အခိုင်ဆပ်စိုပ်မွဲ ဒးဒုင်သိုင်ဒိုင်
ညံင်ပရူတ္တိဒိုတုဲတုဲကိုရ၊

လောန်ကျင်ခါပိသွာံတေံ ပွဲချင်မဟာဇျာံ ဂတမုက်ဘာ
ဝါတ်ခေါက် သုတ်ပြမန်မွဲတု ဒးဒင်ပလိုဏာကောန်ပြဗွဲမဂီဝ
ဇောတ် သုတ်ပြဏံမွဲကိုဒေလိင်လဝ်သိုလိင်တု မံင်ဒိုင်မွဲစွံပွဲသို
တိုက်ဂ်လေဝ်မန်ပို ဖဒိုတ်နွံဒိုင်မိုဟ်ကိုကွမ်၊ မွဲတုဂ်ကောန်သေဠိတု
သိုလိင်ဂ် ထွဲကျင်ကိုရဲချေလုပ်ကျင်သိုဂ် ဆိုဒးသုတ်ပြဂ်တု ချေလုပ်
အာပလိုပလတ်သုတ်ပြဂ်ဟံဒင်ရန်ခပိုတ် ကရေကညာင် မန်နွံဒိုင်
ကိုကွမ်ဂ်ညာတ်သေံမွဲမံင်ဒိုင်မွဲကိုလွဟ်တုဂ်တုမွဲထက်ဟ်တု ဟံဂံင်
လုပ်ရမျာင်လေဝ်ဟံဂံင်ပြုမွဲ၊ မွဲသုတ်ပြဂ်လုပ်ဘိုင်ခဇက်တံင်တု
သေံဂ် တက်လဝ်ကိုပဠင်အရက် မုက်ထွးကျိပ်ထွးကစိုတ်ကဝံင်
ဒိုင်ပွဲမလံ မိုဟ်မန်နွံဒိုင်ကိုကွမ်ဂ်လေဝ်ဟံသု ဂံင်သးသးမာတ်တြင်

ပွဲကွာအခိုက်တော့်ဒးဖေက်ဒမ္မသေံ တံက်မ္မဲလွာ်ဒးဖေက်
ဇကုကိုဇကုဂ်မ္မဲလွာ်ရ၊ လဆောဝ်ဇကုဂ်လဝ်ကွာ်အခိုက်ခိုဟ်ဟ်
ကျောန်စွံတံက်လေဝ် ဒးဂိုင်ဖေက်ညးတူဟ်ကျဉ်ကွတ်ဂစိုတ်တုဲ
ပွဲင်ကွာ်ဇကုကိုရ၊ ပွဲဝိုင်သုင်ဗီယျာ (Beer) လေဝ်ဒးဂိုင်ဖေက်
အရေဝ်ဗွတ်ညးညွံကွေံကွေံရ၊ ယဝ်ဗွတ်အာညီညမ္မး ဗွံက်
ဟံင်ကွာ်အခိုက်ရ လူီတံက်ဒးဖေက်ဒမ္မကျဉ်ဗတိုက်ဒမ္မတံက်
လဆောဝ်သိုက်စိုတ်မ္မိဟ် သိုကေတ်ခေ်ဩန်ဒြပ်ရတ် သိုပလိုပလတ်
ကောန်ပြရ အတိုင်ရဲအဲလ်မ္မး တြံက်ဍေံဒက်လဝ်တုဲတြံက်ဍေံ
ပလိုပလတ်ညးမ္မဲတုဲမ္မဲတမုက်တြံက် ဍေံပလိုတုဲတြံက်ဍေံပန်ဂစိုတ်
ထဝ်ဩန်ဍေံကေတ် ခစိုတ်စဲစွံလဝ်ဟံင်သွံဏီဂ်လေဝ် ဍေံကေတ်
ဏာထေံသိုဗအိုတ်ရ။

ပရေင်ဂစိုတ်ဂယိုင်ပွဲချင်သေံဏံ့မၤဂြိုဟ်ပရေင် ဂွံဆေဒ္ဒာကို သွောတ်သွောဝ်ဂြိုအောန်တဲ ပရေင်ပလန်တဲ ကလေင်တဲညးသွံ ညးဂစိုတ်အဲ၊ အဲဂစိုတ်ညး၊ မသညး၊ ကဋ္ဌောအဲတဲ ပရေင်ဂစိုတ် ဂယိုင်ပိုတိုန်ဒိုင်ရ၊ အကြာဂြိုသေံတံလေဝ်ဘိုင်ဂစိုတ်ဒိုင်ကိုရ၊ ပွဲ ခတေ်မဟာဇျာ်မွဲး လဆောင်သေံတံညာတ်စကောန်ချင်ပိုဟွံ ကွာ်အာအကြာဂြိုဟ်ဟွံကောင်ဒိုသွမ္မလေ် ခေံတက်ဝေင်ခေံဂစိုတ် ဝေင်လေဝ်ဂြိုဟ်တိုန်ဒိုင်ရ အလိုအဲဂွံဆိုပွဲရင်ဂဥမ္မိဟ်ဟွံချိုတ်တံဂ် ပိပန်တုရသေံရဲဒီကွီလိုန်ခါတ်ကို ရဲဒီကွီစက်ကာကို လဆောင်ခေံ ဟွံသွကာ မ္မိဟ်ဟွံခေံဇိုဂစိုတ်တဲဂြိုဟ်ထောံဂ်လေဝ်နွံဒိုင်ဟွံအောန် ရ၊ ပရူဏံဂ်ပွဲစုတ်တဲ ၂၉-၃-၅၁ လောန်ကျင် ဓါပိတဲဇာ်လေဝ် ကောန်ဇုာ်ဗြအာယုက် ၁၇ သွာံခေံဇိုကွီစက်ကာတဲချိုတ်ဒိုင် ဗဗိုဂ်မ္မိတုရ လောန်ကျင်ဓိုတ် ၁၅ တဲဇာ်လေဝ်ဇိုင်တဲဝဲလိုချိုတ် အာမ္မိတ္တုတ်ဂ်လေဝ် အလိုအဲဂွံဆိုကိုရ။

ပရေင်ဂစိုတ်ကယိုင်ညးသွံဂြိုင်ကောတ်မွဲး ဗီဝံဂြိုင်ကျိုင်ဂြိုဒ် အာမာန်ရ၊ ဂကောံအလိုအသီသေံတံ ယင်ဗလးလင်ဟံ့ရိုင်စံင် ပရေင်ဏံ၊ ယင်ဟံ့ကောတ်အရေင်ကိုမ္မိဟ်ကျောန်လင်ဗြေတ်တံတံ ဂြုးမ္မး ပိုတ်ဂြိုင်အာဒိုကိုတိတ်ဂြိုင်သုန်ဟံ့ဂံ့ ကွာ်ဂြိုင်ညးတုဟ်တေအံ ဝေင်ဇကုကိုဇကုထဗးဝေင်ကျိပ်ညးသွံလေင်ဒ်အာဂံ့ရ။

စို့ဖို့အာဂတတေံ --- --- ---

บุญส่งตามฝัน

จำหน่าย และรับสั่งทำตามออเดอร์ ดำเนินยาว
ดำเนินพัก ทั้งชนิดลูกโม และออโตเมติก
ผลิตจากไม้จริงที่แกร่งและลวดลายสวยงาม
ภายใต้มาตรฐานอุตสาหกรรม
โดยโรงงานชั้นนำของเมืองไทย

บุญส่ง โคมลอย

๗๐/๓ หมู่ ๔ ต.คลองควาย อ.สามโคก

จ.ปทุมธานี ๑๒๑๖๐

โทรศัพท.

୦-ଆର୍ଡିଏନ-୧୫୩୦, ୦-ଆର୍ଡିଏନ-୧୫୩୧, ୦୫୭ ୬୩୯ ୫୫୫୫

နိဗ္ဗာန်နိဗ္ဗာန်
သောနိသောနိ

พระมหาจรัญ ญาณจารี

คติคำสอน เป็นคำสั่งสอนที่ผู้เฒ่าผู้แก่ในแต่ละ
ท้องถิ่น ได้ยึดถือเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
และสอนลูกสอนหลานให้ดำรงตนในทางที่ถูกต้องตามจารีต
ประเพณีของบรรพชน คติคำสอนจะแฝงไปด้วยข้อคิดที่เป็น
ประโยชน์ สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อ ระบบความคิด และ
วิถีชีวิตของกลุ่มชน ประยุกต์ใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

သင်္ကေတအရ ရှေ့ကွက်မြေမောင်

(ชายกะดุฮ์อูย หุรุษกะดุฮ์เหม๊ะเหม๊ะหะใหม่)

คำศัพท์	ฉว่	(ชาย) - ผึ้ง
กฐ์		(กะดูย์) - เกลียด, รังเกียด
อู่		(อุย) - ของเนา
จู่		(หุ่ย์) - แมลงวัน
ปุ๋		(เหมีะเหรีะหม่) - ของหอม

ความหมาย ผึ้งรังเกียจของเน่าเหม็น แมลงวันรังเกียจของหอม

สุภาษิตน์นำเอาคุณลักษณะของแมลงสองชนิดมาเปรียบเทียบให้เห็นว่า ผึ้งเป็นสัตว์ที่มีความขยันขันแข็ง อดทน มีความพยายามสูง มีความรักความสามัคคีกันมาก เป็นพันธมิตรกันอยู่ร่วมกันได้ มีความฉลาดสามารถสร้างรัง และนำผึ้งไว้กินนานๆ ได้ และที่สำคัญชอบของหอมของหวาน ส่วนแมลงวันไม่รู้จักทำมาหากิน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ชอบลักขโมยกิน ไม่รู้จักสร้างที่อยู่อาศัย และที่สำคัญชอบของเน่าของเหม็น

သွင်စိုနှိုင်း လွှဲပြောင်းလျားကိတ်

(ชนะองบอว์นกุล่าว้าง แห่ล๊ะปะปาว้างแห่ล๊ะแห่ย๊ะฮักีเตา)

คำศัพท์	ວຽງຈັນ	(ชานอง) - ดาว
	ອີກ	(บอร์น) - แม่, ถึง
	ຫຼີກ	(กุลาร์วัง) - มาก
	ລູ	(ແລ້ວປະ) - อย่า
	ປູກ	(ปฺราร์วัง) - แข่งขัน, ประชัน

လူး (ແຮລີ້ແຮຍ໌) - ແສງ, ຣັສມີ
 ກິດ (ກິເຕົາ) - ພະຈັນທຣ໌

ความหมาย ดาวแม่มัก อย่าคิดแข่งกับแสงจันทร์

ดาวแม่มักมีเป็นจำนวนมาก ที่ทอแสงอยู่เต็มท้องฟ้า รัศมีก็ไม่อาจที่จะกลบแสงของพระจันทร์ได้ แต่กลับถูกบดบังจากแสงจันทร์ ทำให้รัศมีของดาวมีแต่แอบแสงลง จำนวนนี้หมายถึงคนผู้น้อย หรือผู้มีฐานะต่ำกว่า ไปคัดค้านหรือไปก่อความกับผู้มีอำนาจสูงกว่าหรือมีฐานะดีกว่า ก็ย่อมจะเป็นผู้แพ้หรือทำไม่สำเร็จ มีแต่จะได้รับอันตรายอีกด้วย คล้ายสำนวนไทยว่า “ไม้ซีกจัดไม่ซุง” เพราะไม้ซีกเล็กกว่าไม้ซุง เมื่อเอาไปจัดไม้ซุง จะให้พลิกขึ้น ก็รังแต่ไม้ซีกจะหักเปล่า

“ไม้ซีกเสี้ยวแรงน้อย   อ่อนล้า
 ซุงตระหง่านหนา   หนักแน่น
 เอาไม้ซีกเล็กเพรียว   ไปจัดซุง พลิกขึ้น
 ก็รังแต่จะแพ้พ่าย   ไม้ซีก หักเปล่า ๆ

ອຳຣິກຕວຣຸບປີ ອຳຣິກວອຣເລວ໌ອະບກ໌ (ອະວາຣ໌ກຕະເຣມແຮລີ້ປະປາຍ ອະວາຣ໌ກເຄດເລແຕ້ຍ໌ແປກ)

คำศัพท์ ອຳຣິກ (ອະວາຣ໌ກ) - ຂນບ, ຈາຣິຕ, ອຣຣມເນຍມ
 ຕວຣຸບ (ຕະເຣມ) - ເກ່າ, ເດີມ
 ປີ (ແຮລີ້ປະ) - ອຍ່າ
 ປີ (ປາຍ) - ຫລີກ, ເລີ່ຍງ
 ວອຣ (ເຄດ) - ສມັຍ, ປັຈຈຸບັນ
 ເລວ໌ (ເລ) - ກີ
 ອະ (ແຕ້ຍ໌) - ຕ້ອງ
 ບກ໌ (ແປກ) - ຕາມ

ความหมาย แบบอย่างเดิมอย่าหนีนาย แบบอย่างสมัยใหม่
 ต้องตามทัน

สำนวนนี้เป็นการสอนให้เป็นคนรู้จักปรับตัวทัศนคติเดิม และยอมรับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ให้เป็นคนใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ทำอะไรที่ฝืนความรู้สึกของคนอื่น ดำเนินชีวิต และปฏิบัติตามวิถีแห่งจาร์ตและประเพณีที่ดีงาม และก้าวทันความเจริญของโลกในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งอุดมคติและอุดมการณ์เดิมของตน

ອາຣິດໂປະບຣຸ ອະຣຸບກ໌ (ອະຕາຣ໌ງແຮຣ໌ຍ໌ປະເລຍ໌ ແຕ້ຍ໌ແປກ)

คำศัพท์ ອາຣິດ (ອະຕາຣ໌ງ) - ອຍ່າງ, ແບບ
 ໂປະ (ແຮຣ໌ຍ໌) - ເຂາ, ຄນອື່ນ
 ບຣຸ (ປະເລຍ໌) - ເຂັດ, ແສດ
 ອະ (ແຕ້ຍ໌) - ຕ້ອງ
 ຣຸ (ແຮລີ້ຍ໌) - ຣຳ, ເຂັດ
 ບກ໌ (ແປກ) - ຕາມ

ความหมาย อย่างที่เขาเขັດ ต้องเขັດตาม

สำนวนนี้เป็น การสอนให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ให้เข้ากับผู้คนในสังคมหมู่มาก อยู่ที่ไหนก็ให้ทำตัวเหมือนคนที่นั้น คล้ายสำนวนไทยว่า “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม”

เข้าไปอยู่หมู่ใดให้เหมือนเขา
 ปรับตัวเข้าให้ได้ไม่ขัดเงิน
 เข้าเมืองคนตาหลิ่วหลิ่วตาเดิน
 เขาเชื่อเชิญชอบใจไม่ชิงชัง ๆ

ອາຣຸກໂລວວຸດ ວຸດລຸຸດໂລວກລ໌ (ອະແຮກແຮລີ້ປະເຣຣ໌ງ ດ້າກ໌ຈແຮລີ້ເຢຢ໌ງແຮລີ້ປະກະລ໌ວຣ໌ຍ)

คำศัพท์ ອາຣຸກ (ອະແຮກ) - ສຸວາ, ເລື້າ
 ໂລວ (ແຮລີ້ປະ) - ອຍ່າ
 ວຸດ (ເຣຣ໌ງ) - ດື່ມ
 ວຸດ (ດ້າກ໌ຈ) - ນ້ຳ
 ລຸຸດ (ແຮລີ້ເຢຢ໌ງ) - ໄສ, ສະອາດ
 ກລ໌ (ກະລ໌ວຣ໌ຍ) - ຫຳເນີ້ອນ, ສກປຣກ

ความหมาย สุวอย่าดื่ม น้ำสะอาดอย่าทำสกปรก

สำนวนนี้เป็นคำสอนแนวทางสู่ความสำเร็จ ในการดำเนินชีวิตที่ถูกที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งได้แสดงถึงโทษของสุราสิ่งมึนเมา และอานิสงส์ของการไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไว้ ให้รู้ถึงวิธีการปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ไม่ข้องแวะกับสิ่งไม่ดีทั้งปวง

อะเรอ์กรึอ์ กอ์อ์อูว

(อะเหอ์ถูวาร์ง์ แกะหุ่ลวาร์ง์มุชา)

คำศัพท์	อะเรอ์	(อะเหอ์) - คำพูด, พูด
	กรึอ์	(ถูวาร์ง์) - มาก
	กอ์อ์อูว	(แกะหุ่ลวาร์ง์) - เพิ่ม
	อูว	(มุชา) - เท็จ

ความหมาย เจริญมาก หลากมุสา

สำนวนนี้ใช้ในลักษณะ ปราบหรือปราบาสคนที่ชอบพูดพูดมาก พูดเก่ง พูดไม่ไ้อวด พูดเกินจริง หาสาระไม่ค่อยได้ รังแต่จะทำให้คำพูดขาดการยอมรับ ขาดการเชื่อถือ คล้ายสำนวนไทยว่า “พูดมากมักพลั้ง”

ออปอ์อูวอ์อูว ออ์อูวอ์อูว

(อะปาดามหุ่ลวาร์ง์ โจนแตะเกดอ์อูว)

คำศัพท์	ออป	(อะปา) - พ่อ
	อูว	(ตาม) - ดี
	อูว	(หุ่ลวาร์ง์) - แม่
	อูว	(เจด) - แท้
	ออ์อูว	(โจน) - ลูก
	อูว	(แตะเกด) - ความประพฤติ
	อูว	(อ์อูว) - ดี

ความหมาย พ่อดีแม่งาม ความประพฤติลูกเยี่ยม

พฤติกรรมหรือนิสัยของลูกหล่อหลอมมาจากพ่อกับแม่เนื่องมาแต่กรรมพันธุ์ พ่อแม่ดีลูกที่เกิดมาก็ดีตาม ลูกจะมีพ่อและแม่เป็นแบบอย่าง จะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ คล้ายสำนวนไทยว่า “เชื้อไม่ทิ้งแถว”

บุตรหลานเป็นเยี่ยงเชื้อ	ชาติพันธุ์
ถอดแบบนิสัยอัน	เอกไว้
พบเห็นต่างบอกกัน	กำเนิด ไครนอ
ดีเด่นหรือโหดไซ้	ไม่ทิ้งทางแถว ฯ

เรือนครัว อู๋อู๋

ไพรัตน์ จันทร์แบบ

พะกะกลี

อูวอูว (แกงลูกโยน)

แกงลูกโยน เป็นแกงมอญขึ้นชื่อที่ไม่ได้แกงกินกันบ่อย นอกจากแกงใส่บาตร หรือมีงานบุญ เพราะขั้นตอนการทำค่อนข้างพิถีพิถัน หรือเมื่อมีเนื้อปลาสดมากๆ อาจปรุงเนื้อปลานั่นและรอนทิ้งไว้ แล้วค่อยแกงกินกันตามโอกาส

เครื่องปรุง (วัตถุดิบหลัก)

ปลาชิว หรือปลาสร้อย ขูดเอาแต่เนื้อ
ข้าวคั่ว (ข้าวสารคั่วสุก ตำให้ละเอียดจนเป็นผงแป้ง)
น้ำพริกแกงเผ็ด (ส่วนประกอบ ได้แก่ พริกแห้งเม็ดใหญ่ กะปิ ผิวมะกรูด กระชาย หอม กระเทียม ตะไคร้ ข่า เกลือ ใบมะกรูดฉีกหยยาบๆ)

เครื่องปรุงรส

ส้มมะขามเปียก และ น้ำปลา

วิธีทำ

- นำปลาสร้อย หรือ ปลาชิว (อาจใช้ปลาอุกแทนได้) ล้างน้ำให้สะอาด สับให้ละเอียดคลุกเคล้ากับน้ำพริกแกงเล็กน้อย
- นำแป้งข้าวคั่วที่ป่นละเอียด โขลกคลุกเคล้าผสมลงไปด้วย (เพื่อช่วยให้เนื้อปลาเหนียวขึ้นเป็นก้อน) เมื่อเห็นว่าเข้ากันดีแล้ว พักไว้ในภาชนะที่เตรียมไว้
- เอาเนื้อปลาที่โขลกไว้แล้วมาปั้นเป็นลูกขึ้นรูปยาวรีขนาดเท่าหัวแม่มือ นำเอาตะไคร้เตรียมไว้ ขณะปั้นต้องมีน้ำส้มมะขามเปียกสำหรับชุบมือ เวลานั้นจะได้ไม่ติดมือ และต้องเคล้าข้าวคั่วอยู่เสมอเพื่อเนื้อปลาจะได้จับเป็นก้อน
- ละลายน้ำแกงพอสimmer ตั้งไฟให้เดือดพล่าน นำลูกขึ้นปลาที่ปั้นใส่ลงไป ตั้งไฟให้เดือดต่อไปอีกระยะ
- ใส่น้ำส้มมะขามเปียก (ระวังอย่าใส่มาก เพราะได้ใช้ไปส่วนหนึ่งแล้วขณะปั้นเนื้อปลาเป็นก้อน) เติมน้ำปลาชิมรสตามชอบ เสร็จแล้วยกลง ใข้ใบมะกรูด

